

Prima:
USTAVNI SUD RH
N/P sudac
MIROSLAV ŠUMANOVIĆ
TRG SVETOG MARKA 4
10 000 ZAGREB

Zagreb, 9. studenog 2016.

PREDMET: U-I-3685/2015 i dr.
PODNOŠITELJ: UDRUGA FRANAK, Zagreb, Avenija M. Držića 81b

OČITOVANJE

TEMELJEM čl. 25., st.1. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu RH

Podnositelj je zaprimo sve prijedloge za ocjenom ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (dalje ZID ZPK 2015) tj. dijela njegovih odredbi sa popratnim zahtjevom Ustavnog suda pa ovim putem tom zahtjevu udovoljava. Podnositelj uvodno obrazlaže kako će se u svom očitovanju, a kada se i ukoliko se bude referirao, referirati na prijedloge za ocjenu ustavnosti koje su podnijeli: Privredna banka Zagreb d.d., odvjetnik Damir Jelušić, Sberbank d.d., Raiffeisenbank Austria d.d., Zagrebačka banka d.d., odvjetnici Marijan Perica i Hrvoje Arko, Societe Generale – Splitska banka d.d., Erste&Steiermarkische bank d.d., Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. i OTP banka d.d. (dalje Oспоравателји zakona) dok ostali prijedlozi neće biti obuhvaćeni ovim očitovanjem, osim ukoliko je to izričito naznačeno. Također sve izneseno u ovom očitovanju podjednako se odnosi na ocjenu ustavnosti Zakona o izmjeni i dopunama Zakona o kreditnim institucijama (ZID ZKI 2015.), ukoliko nije posebice naglašeno drugačije.

U odnosu na sam predmet odlučivanja podnositelj u bitnom drži da su podneseni Prijedlozi u cijelosti neosnovani i neutemeljeni te da ne postoji nikakva osnova za ukidanje osporenih odredaba Zakona, a sve iz razloga koje će iznijeti u daljnjem tijeku očitovanja.

PREDMET REGULACIJE ZID ZPK 2015 – USTAVNOPRAVNI ASPEKT

Predmet uređenja predmetnog propisa je, kako to uostalom jasno proizlazi iz samog zakona, područje potrošačkog kreditiranja, kao gospodarsko – ekonomske aktivnosti. Naime, i sami Oспоравателји Zakona se u argumentaciji svojih prijedloga referiraju u najvećem dijelu na

navodne povrede gospodarskih (ekonomskih) prava pa ne bi trebalo biti sporno kako predmet ocjene ustavnosti - nije povreda bilo kakvih ljudskih prava i temeljnih sloboda kako su one zajamčene Ustavom RH ili Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje Konvencija). Determinirani ovim činjenicama, u danim ustavnim okvirima, dakako pritom ne ispuštajući iz vida sagledavanje Ustava kao cjeline, Podnositelj ističe kako zakonodavac svakako pri uređenju predmetnog područja, ima određenu, široku **marginu diskrecije**. Široka margina diskrecije zakonodavca o ovim pitanjima ne bi trebala biti sporna i priznata je kako kroz doktrinu slobodne prosudbe, prihvaćenu kroz praksu Europskog suda za ljudska prava (dalje Europski sud), kao i kroz praksu Ustavnog suda RH. U praksi Europskog suda doktrina područja slobodne prosudbe, primjerice **u području zaštite vlasništva** (članak 1. Protokola br. 1), na koju povredu redom ukazuju svi Osporavatelji, razvijena je još od presuda *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske (1982.)*, *Lithgow i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1986.)* i *James i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1986.)* te kasnije *Traktörer Aktiebolag protiv Švedske (1989.)*, *Mellacher i drugi protiv Austrije (1989.)* i *Håkanson i Sturesson protiv Švedske (1990.)*.¹ Margina diskrecije primjerice obrazložena je u presudi *Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva (2004.)*:

»82. ... sloboda prosudbe **neizostavno treba biti ostavljena domaćim vlastima**, koje su zbog svoga izravnog i stalnog kontakta sa životnim snagama u svojim zemljama u načelu u boljem položaju nego međunarodni sudac da ocijene lokalne potrebe i uvjete. Ta se **sloboda prosudbe razlikuje ovisno o prirodi konvencijskog prava o kojem je riječ**, njegovoj važnosti za pojedinca i prirodi aktivnosti koje se ograničavaju, kao i o prirodi cilja koji se želi ostvariti ograničenjima. Ta je sloboda uža kad je pravo o kojem je riječ presudno za djelotvorno uživanje intimnih ili ključnih prava pojedinca. ... S druge strane, u **područjima koja uključuju primjenu socijalnih ili gospodarskih politika, postoji ovlast da to područje slobodne prosudbe bude široko**, kao npr. u kontekstu planiranja, gdje je Sud našao da 'nacionalne vlasti u načelu uživaju široko područje slobodne prosudbe onoliko koliko je vršenje diskrecijskog prava koje uključuje mnoštvo lokalnih čimbenika sadržano u izboru i provedbi politika planiranja'... Sud je također naveo **da će u područjima kao što je stambeno, koje ima središnju ulogu u socijalnim i ekonomskim politikama suvremenih društava, poštovati prosudbu zakonodavstva o tome što je u općem interesu, osim ako je prosudba očigledno bez razumnog temelja**. ... Međutim, može se primijetiti da je to bilo u **kontekstu članka 1. Protokola br. 1**, a ne članka 8. koji se tiče prava od središnje važnosti za identitet pojedinca, njegovo samoodređenje, tjelesni i moralni integritet, održavanje odnosa s drugima te sigurno mjesto u kojem se nastanio u zajednici. ... Tamo gdje su razmatranja opće socijalne i ekonomske politike nastala u kontekstu samog članka 8., opseg područja slobodne prosudbe ovisi o kontekstu predmeta, s osobitim značenjem koje se daje opsegu zadiranja u osobnu sferu podnositeljice zahtjeva. ...

U praksi Ustavnog suda RH **široka** sloboda procjene zakonodavca izražena je primjerice u presudi U-IP-3820/2009 u kojoj je ovaj sud istaknuo propisanu ovlast Hrvatskog sabora da **samostalno**, u skladu s Ustavom i zakonom, odlučuje o uređivanju **gospodarskih, pravnih i političkih odnosa** u Republici Hrvatskoj. Ovo je štoviše po stajalištu Ustavnog suda RH nerazdvojno povezano sa samim pojmom **socijalne države**, kao konstitutivnog elementa europskog ustavnog identiteta, a kako je sadržano i u samom Ustavu RH, članak 1. i članak 3.

¹ Yourow, The Margin of Appreciation Doctrine, 25 - 175., Omejec, KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA - Strasbourški acquis, Novi informator, 2014.

Na ovakvo stajalište ukazuje i pravna znanost pa tako Arsen Bačić, Prava izgubljena u tranziciji, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, broj 1-2/2005.:

„Koncept socijalne države načelno ispunjava tri funkcije: - **on omogućuje različite oblike pozitivnih mjera državne i javne vlasti u gospodarskom području, kao što su primjerice državni intervencionizam i "upravljanje odozgo" (dirizizam); - on obvezuje državnu i javnu vlast da utječe, odnosno da se miješa u tržišnu funkciju, kako bi se osiguralo ostvarenje temeljnih socijalnih prava, ostvarila socijalna sigurnost i izjednačile ili umanjile ekstremne socijalne razlike; - on zabranjuje rastakanje temeljnih struktura države dobrobiti ili radikalno ograničenje priznatih socijalnih prava.** „

Ustavni sud RH, ne bi trebalo biti sporno, također prihvaća i mjerila koja je za određivanje granice zakonodavne margine u ustavnosudskoj praksi oblikovao Savezni ustavni sud Savezne Republike Njemačke, a koje se danas smatraju vladajućim smjernicama u djelovanju europskih ustavnih sudova:

"Načelu socijalne države može pripasti značenje prilikom tumačenja temeljnih prava kao i tumačenja i ustavnopravne prosudbe - prema mjerilu zakonskih ograničenja - zakonâ koji ograničavaju temeljna prava. Ono, međutim, nije pogodno za ograničavanje temeljenih prava neposredno, bez bliže konkretizacije koju provodi zakonodavac. Ono utemeljuje obvezu države da se brine za pravedan socijalni poredak (usp. npr. BVerfGE 5, 85 [198]; 22, 180 [204]; 27, 253 [283]; 35, 202 [235 i dalje]); **pri ispunjenju ove obveze zakonodavcu pripada širok prostor slobodnog odlučivanja** (BVerfGE 18, 257 [273]; 29, 221 [235]). Načelo socijalne države, prema tome, **postavlja državni zadatak**, ali ne govori kako se takva zadaća u pojedinostima mora ispuniti - da je drugačije, načelo socijalne države dospjelo bi u proturječje s načelom demokracije: demokratski poredak Temelnog zakona, kao poredak slobodnog političkog procesa, bio bi bitno ograničen i prikraćen kad bi političkom oblikovanju volje prethodno bila zadana ustavnopravna obveza upravo tog i nijednog drugog rješenja. Zbog takve otvorenosti načelo socijalne države ne može temeljnim pravima postavljati neposredne granice." (BVerfGE 59, 231 /Freie Mitarbeit/ - rješenje Prvog senata od 13. siječnja 1982. - 1 BvR 848, 1047/77 916, 1307/78, 350/79 und 475, 902, 965, 1177, 1238, 1461/80).

Sažeto, kako to tumači Ustavni sud RH u presudi U-IP-3820/2009,:

„sadržaj koncepta socijalne države, načelo socijalne pravde, pa i Ustavom priznata socijalna prava apstraktne su naravi, iako različitih razina apstrakcije. To je razvidno iz činjenice da **sva Ustavom predviđena socijalna prava ustavotvorac prepušta na uređenje i razradu zakonodavcu**, pri čemu je to ovlaštenje najčešće izričito, **jer sam Ustav za primjenu neke "socijalne" norme izrijekom traži donošenje zakona**. Stoga se ustavne odredbe o socijalnoj državi i socijalnoj pravdi, pa i Ustavom priznatim socijalnim pravima, ne mogu primjenjivati neposredno. Da bi se mogle primijeniti, potrebna je njihova prethodna zakonska razrada, a vrlo često i njihova daljnja konkretizacija putem donošenja provedbenih propisa za izvršenje mjerodavnih zakona.“

Ustavni sud RH je istovjetna stajališta potvrdio i u presudi U-VIIR-1159/2015 u kojima sam sud upravo apostrofira ustavnu ulogu **predstavničkih tijela demokracije**, ovdje zakonodavca, u gospodarskim i socijalnim pitanjima naglašavajući upravo njegovu ulogu u smislu uređenja gospodarskih, pravnih i političkih odnosa. Uređenje ovih pitanja, kao što je i konkretan predmet ocjene ustavnosti u ovom postupku, temeljna je ustavna ovlast predstavničkih tijela demokracije (Sabora RH i Vlade), temeljem članka 2. stavka 4. alineja 1. Ustava RH. Štoviše, stav je Ustavnog suda da je ovakva ovlast, *inter alia*, ustavni jamac mogućnosti promjena bez kojih nema napretka u provedbi nužnih gospodarskih, ekonomskih i socijalnih reformi, a time ni napretka same društvene zajednice kao cjeline, posebice u smislu **općeg položaja građana i**

drugih subjekata koji u njoj žive, a za koje tijela predstavničke demokracije – prvenstveno Sabor RH – snose punu odgovornost.

Konačno, Ustavni sud RH u presudi U-IIIB-1373/2009 od 7. srpnja 2009., baš u pogledu ovih ustavnih obveza zakonodavca i prava vlasništva, također ponavlja gore izneseno:

„Sažeto, miješanje u vlasništvo mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.

I u tom području, međutim, **država uživa izvjesnu slobodu prosudbe u primjeni mjera koje poduzima u području vlasništva te ugovornih i drugih odnosa povezanih s njim, kao što je ima i u primjeni mjera u drugim područjima vezanim uz socijalnu, financijsku ili gospodarsku politiku zemlje.** Istovjetno stajalište zastupa i Europski sud (v., primjerice, presudu u predmetu *Stretch protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. lipnja 2003., zahtjev br. 44277/98 § 37.; v., *mutatis mutandis*, i predmet *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. listopada 1986., Series A, br. 108, § 52.). Ustavni sud i taj zahtjev, dakle, mora uzeti u obzir pri ispitivanju navodnih povreda prava vlasništva u svakom pojedinom slučaju koji razmatra.«

Da je tome tako, te da je ovakvo stajalište, upravo u ovom predmetu, **akceptirao i sam zakonodavac** jasno je iz samog obrazloženja Konačnog prijedloga zakona o izmjeni i dopunama zakona o potrošačkom Kreditiranju (ZID ZPK 2015), naslovljenog kao „II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE UREĐUJU ZAKONOM TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI“. u kojem se sam predlagatelj zakona jasno pozvao na gore iznesena shvaćanja navodeći:

„Bitno je također naglasiti da je ova snažna zakonodavna intervencija izvanredna i jednokratna, a temelji se na ustavnom načelu da je Republika Hrvatska jedinstvena i nedjeljiva socijalna država (članak 1. Ustava) i na načelu da je država ta koja potiče gospodarski napredak i socijalno blagostanje građana (članak 49. Ustava). Socijalna država konstitutivni je element europskog ustavnog identiteta, što potvrđuje i Ustav Republike Hrvatske.“

Uvažavajući gore izneseno, Podnositelj drži da predmetni zakon ima neupitnu ustavnu utemeljenost i legitimnost. Ove činjenice valja naravno sagledati, u okviru dosega mjera, i u vezi sa **socijalnom garancijom samog vlasništva**, sadržanom u članku 48. stavku 2. Ustava, sukladno kojem su nositelji vlasničkog prava i njihovi korisnici **dužni pridonositi općem dobru**, kao i u svjetlu restriktivnog tumačenja Ustavnog suda u ocjeni povrede prava vlasništva (na koje pretežito upiru Osporavatelji zakona). Kako to navodi sam Ustavni sud RH u odluci U-I-427/1993 od 23. studenog 1994.: *“To znači da je vlasnik, između ostalog, u obvezi držati se Ustava i zakona i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.”*, kao i što Sud drži ustavnopravno prihvatljivim i dopuštenim, **na zakonu osnovano** nametanje određenih obveza činjenja, trpljenja ili propuštanja (tako i USUD, U-III-661/1999, U-III-1038/1999 od 29. svibnja 2002., U-III-338/1999 od 14. studenog 2002., U-III-1791/01 od 20. siječnja 2004., U-III-394/2003 od 7. srpnja 2004., U-III-2973/2006 od 30. siječnja 2008, U-III-3097/2005 od 16. listopada 2007.), sve povezano s činjenicom **neposredne društvene potrebe** i ciljevima zaštite općeg dobra, interesa države i zaštite prava i temeljnih sloboda njenih građana, kao što je slučaj u predmetnoj zakonodavnoj aktivnosti. Kao što će u daljnjem tijeku izlaganja biti prezentirano Osporavatelji zakona ne da nisu pridonosili općem dobru, već su bili, i dan danas jesu, generator nezakonitosti i samovolje u okvirima pravnog poretka u kojem posluju.

Slijedom izloženog, za reći je kako je zakonodavac Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (dalje ZID ZPK 2015), koristeći svoje ustavno ovlaštenje iz čl. 2. stavka 4. Ustava RH, konačno i stvarno uravnotežio očiti i ekstremni disbalans uspostavljan nepoštenim ugovornim odnosom između poslovnih banaka i građana, a koji je, po svakog građanina korisnika takvog štetnog kredita te društvo kao cjelinu rezultirao višestrukim negativnim posljedicama. Zašto to ne reći otvoreno, zakonodavac je okončao gotovo desetogodišnju agoniju koju su proživljavali građani Republike Hrvatske i njihove obitelji zadužene u kreditima indeksiranim u švicarskim francima te, kao što će se vidjeti iz daljnjeg očitovanja, uspješno otklonio sve negativne efekte koje su ovi štetni proizvodi generirali, poglavito u dijelu koji se odnosi na nesrazmjer valutnog rizika i opterećenja, kako u privatnoj tako i općedruštvenoj sferi. Podnositelj se u tom smislu u cijelosti pridružuje navodima predlagatelja zakona sadržanim u samom obrazloženju Zakona, u kojima izlaže osobite okolnosti konkretnog slučaja koje su dovele do predmetne zakonodavne regulacije, time da u svjetlu tih navoda ima obvezu Ustavnom sudu iznijeti i druge posebne okolnosti koje su značajne za problem kreditiranja indeksiranog u švicarskim francima, kako za njegove uzroke, tako i za posljedice koje je proizveo.

Agonija koju su građani Republike Hrvatske proživjeli može se sagledati sa niza aspekata, bilo u smislu posljedica koje su ovi štetni i toksični kreditni angažmani proizveli na osobnim razinama svakog pojedinca i njegove obitelji, bilo u pogledu korelativnih, stvarnih i potencijalnih općedruštvenih posljedica. U domeni privatne sfere života pojedinaca možemo govoriti o posljedicama: s aspekta nastale direktne ekonomske ovisnosti i podređenosti pojedinaca i njihovih obitelji koje su dovedene u situaciju „dužničkog ropstva“, s aspekta nemogućnosti građana da sebi i svojoj obitelji zaradom osiguraju dostojan život, s aspekta nepoštenog i protuustavnog zadiranja Oporavatelja zakona u imovinu tih građana, s aspekta narušenog ljudskog dostojanstva i egzistencijalne ugroženosti građana i njihovih obitelji, narušenog zdravlja i izgubljenih života, upropaštenih brakova, obitelji i obiteljskog života.

S druge strane, nabrojane posljedice generirale su, *inter alia* i svojim dugim - gotovo desetogodišnjim trajanjem, i važne općedruštvene efekte na način da je slučaj Franak, postao prvorazredno društveno pitanje. Radi se o problemu koji je zahvatio cjelokupni javni prostor, političke, ekonomske, gospodarske, kao i znanstveno pravno rasprave. U tom smislu može se reći kako je ovaj problem gotovo podjednako zahvatio privatnu sferu samih građana i njihove obiteljske živote kao i sferu javnog djelovanja. Podnositelj drži kako na ovom mjestu nije potrebno ulaziti u aspekte ovog problema u javnoj sferi na nekoj općenitoj razini. Razlog je što je Sud zasigurno i sam upoznat sa dosegom sadržaja koji se odnosi na slučaj Franak, a koji on ima na gotovo dnevnoj razini, a kamoli u periodu od cijelog desetljeća, bilo da je predmet televizijskih emisija, pisanih i elektronskih medija, predmet političkih rasprava itd. Ukazuje se na ovom mjestu stoga samo na segment utjecaja slučaja Franak na djelovanje tijela državne vlasti. „Slučaj Franak“ u tom smislu utjecao je samo do današnjeg dana podjednakom snagom kako na zakonodavnu, izvršnu tako i sudsku vlast. Od samih početaka pa do eskalacije ovog društvenog problema samo je zakonodavac bio primoran na niz regulatornih zahvata, kako u Zakon o potrošačkom kreditiranju (dalje ZPK) tako i u Zakon o kreditnim institucijama (dalje ZOKI).

Slijedom potrebe regulacije kredita indeksiranih u švicarskim francima, a koji su svi krediti kao svoj sastavni dio imali i nezakonito ugovorene promjenjive kamatne stope² (jednostrana odluka banka), ZPK je mijenjan čak u četiri navrata i to izmjenama i dopunama iz 2012. (ZID ZPK 2012), iz 2013. (ZID ZPK 2013), iz siječnja 2015. te iz rujna 2015. (ZID ZPK 2015) čemu možemo i pridodati intervenciju Ustavnog suda u ZID ZPK 2013, svojom odlukom broj U-I-3541/2015 i U-I-2780/2015 od 4. svibnja 2016. Može se slobodno ustvrditi kako je zakonodavac, izmjenama zakonodavstva, kontinuirano pokušavao sustići i osujetiti negativne i štetne posljedice ovih kredita. Ovo je direktna posljedica činjenice da su, u inicijalnom vremenskom periodu 2004.-2009. godine, točnije do razdoblja 2012. godine i prve intervencije zakonodavca, a u kojem je periodu došlo do prvog značajnijeg porasta vrijednosti švicarskog franka³ i kada se, s obzirom na financijsku krizu, sa velikom izvjesnošću mogao predvidjeti rast švicarskog franka⁴, institucije propustile djelovati proaktivno i preventivno. Državna tijela, i to prvenstveno Hrvatska narodna banka (dalje HNB) kao zakonom propisani regulator poslovanja banaka, nisu uopće reagirala kada se ovaj proizvod 2004., tada od strane austrijskih banaka (Erste, Hypo, Raiffeisen, Volksbank) godine pojavio na tržištu RH.

Naime, iako su upravo vladavina prava, demokracija i ljudska prava stupovi europske civilizacije, a pravna sigurnost i poštovanje ljudskih prava osnovni elementi vladavine prava, institucije Republike Hrvatske, zakonodavna i izvršna vlast - do prvih zakonodavnih intervencija 2012., a posebice monetarna, Hrvatska narodna banka – još uvijek, bili su tek nijemi promatrači ovog sistematskog pothvata poslovnih banaka. Dugi niz godina je nažalost prihvaćanje svih ovih deklaracija i načela bilo tek isprazna forma lišena stvarnog sadržaja, iako je upravo Europski sud za ljudska prava (dalje ESLJP) kao najviši interpretator ljudskih prava u Europskoj uniji, jasno ukazao, kao opće pravilo, na stav prema kojem⁵: *„Načela na kojima je zasnovana Konvencija ne mogu tumačiti i primjenjivati u praznom prostoru (vacuum)“*. Nažalost, upravo to se kroz cijelo desetljeće događalo u Republici Hrvatskoj svim ovim obespravljenim građanima i to na način da njihova prava nisu bila zaštićena, tek deklarirana.

U tom smislu, posebno se valja pritom osvrnuti na Hrvatsku narodnu banku, kao nositelja monetarne vlasti u Republici Hrvatskoj, koja čak ni do današnjeg dana još uvijek nije poduzela niti jedan korak za zaštitu građana Republike Hrvatske. Upravo suprotno, iz očitovanja HNB-a u pogledu efekata ovog zakona, a na koja se očitovanja kao glavne argumente redom pozivaju svi Oporavatelji zakona, sasvim je jasno kako je HNB potpuno neosnovano i pristrano pokušao sabotirati čak i ovaj Zakon. Već samim protekom vremena, sada od godinu dana, sasvim je primjerice jasno da su sve „objektivne prognoze“ HNB-a o teškim negativnim financijskim i gospodarskim posljedicama ovog zakona - bile apsolutno netočne i usmjerene na pogodovanje Oporavateljima zakona. No to nije ni za čuditi kada HNB već punih deset godina propušta i

² Sukladno pravomoćnoj presudi TS u Zagrebu, poslovni broj P-1401/12, u kolektivnom sporu zaštite potrošača, utvrđene su ništetnim sve ugovorne odredbe u svim kreditima u periodu 2004. i dalje, a u kojima je bila ugovorena promjena kamatnih stopa sukladno odluci banke. *Defacto* radi se o istim kreditima koji su predmet regulacije i ovog zakona.

³ Graf kretanja švicarskog franka u odnosu na Eurozonu iz kojeg je jasno kako je tečaj švicarskog franka u posljednjih 45 godina prema Euru (njemačkoj marki) u stalnom porastu.

⁴ Aleksandar Turza, analiza analitičara poslovanja Erste banke, 2002.

⁵ Presuda Banović i drugi protiv Belgije i 16 drugih država (2001.)

odbija činiti ono za što je pozitivnim propisima određeno da joj je obveza. Zakonom o HNB-u te Zakonom o potrošačkom kreditiranju jasno je propisano kako je upravo ovo tijelo monetarna vlast te kao takva ima vršiti odlučnu regulatornu ulogu i superviziju poslovanja banaka i kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj. Usprkos tome HNB u pogledu spornih kunskih kredita sa valutnom klauzulom u švicarskim francima nikada, pa ni do danas nije poduzeo apsolutno ništa, nikada nije službeno upozorio građane na prirodu i rizičnost ovih proizvoda, nikada nije sporni proizvod stavio pod superviziju ili reviziju, nikada nije zahtijevao njegovo povlačenje sa tržišta. Naime, HNB je kao krovna institucija i regulator tržišta vrlo dobro znao i morao znati o kakvom se proizvodu radi, znao je i morao znati kakve rizike i posljedice za obične građane nosi takav proizvod te je znao i morao znati da se radi o sistematskom i planiranom plasmanu na tržište Republike Hrvatske, isključivo sa ciljem stjecanja ekstra profita bez obzira na posljedice. Sve što je HNB napravila u punih deset godina jest to da se sada odlučila biti zastupnik interesa poslovnih banaka, znajući naravno da braneći nezakonito poslovanje banaka brani i sebe. U svom stručnom mišljenju prof. Lovrinović i prof. Jakovčević su primjerice jasno ukazali kako je 2008. godine više od 70 posto kunskih kredita s klauzulom u švicarskom franku bilo u bilancama poslovnih banaka nepokriveno primljenim depozitima⁶, a u kojim analizama je jasno i iskazano kako je uz nedjelovanje HNB-a, izostankom poduzimanja bilo kakvih radnji u smislu zakonskih obveza reguliranja tržišta, iz Republike Hrvatske izneseno ni više ni manje nego 3,3 milijarde kuna. Hrvatske banke, ovdje redom Osporavatelji zakona, su tako u 2010. zaradile na razini grupe ili konsolidiranog izvješća zaradile ekstradobit u iznosu od 3,5 milijardi kuna. Ilustracije radi prema izvješćima poslovnih banaka u razdoblju 2007. – 2014. banke su ostvarile 30 milijardi kuna bruto dobiti.

Kao kontrapunkt iznesenom, a u pogledu jednog od načina na koji treba i mora djelovati regulatorno tijelo u provođenju svojih zakonskih ovlasti ukazuje se na Austrijsku Narodnu Banku (OeNB) te FMA (regulatornu agenciju) koji su u Austriji još 2006. godine jasno i nedvosmisleno, u tiskanoj brošuri *Informativni letak o rizicima deviznih kredita* koja je bila obvezna za prezentirati građanima prije zaključenja bilo kakvih ugovora o kreditu koji bi bio vezan uz švicarski franak, upozoravali građane na sve rizike i posljedice zaključenja takvih ugovora. Brošura je tiskana u 300.000 primjeraka, a Republika Austrija slijedom gore iznesenog postupanja Austrijske Narodne Banke još 2008. godine zabranila bankama izdavanje kredita vezanih uz CHF.

U prilogu: Informativni letak o rizicima deviznih kredita OeNB

Sve ovo izneseno je u namjeri ukazivanja vremenskog i sadržajnopravnog konteksta djelovanja zakonodavca, u odnosu na činjenicu kako je u zaštiti građana propustio i zakasnio djelovati kako zakonodavac, izvršna vlast, tako i regulator tržišta – HNB koji tada, niti do danas nije poduzela ništa da takve rizične i štetne poslovne aranžmane banaka stavi van opticaja, da na njih službeno upozori ili na bilo koji drugi način djeluje prema bankama kao regulatorno tijelo koje bi trebalo nadzirati rad tih istih banaka. Posebno se ukazuje kako su sve ove banke, sada Osporavatelji zakona, još 2000. godine potpisale Kodeks dobre bankovne prakse kojim se obvezuju redom na standarde dobrog ponašanja, odgovornost, javnost, profesionalnost, dobrobit svojih klijenata, etično i profesionalno ponašanje, poštovanje zakona i propisa,

⁶ Na ovo ukazuje i sam predlagatelj Zakona u svom obrazloženju.

poštenu i otvoreni dijalog itd. itd. U svjetlu stanja kojeg su proizveli svojim neodgovornim i špekulantskim poslovanjem, i to u osjetljivom i općedruštveno značajnom području stambenog kreditiranja, ovaj Kodeks zvuči gotovo groteskno. Usprkos činjenici što ovaj dokument pred banke stavlja visoke standarde poslovanja te što mu se sukladno standardima Europske unije može pridodati i značenje za njih obligatornog akta u poslovanju, HNB nije ni u ovom slučaju poduzeo ništa u kontroli i usklađivanju poslovanja banaka sa citiranim odredbama Kodeksa, iako su banke prekršile gotovo svaku od trideset pet točaka koje dokument sadrži.

U prilogu: Kodeks dobre bankovne prakse

Uzevši sve ovo u obzir, jednom pak kada je u okviru negativnih globalnih kretanja švicarski franak krenuo sa usponom i kada se aktivirao zlokobni mehanizam ovih ugovora na način da su poslovne banke istovremeno taj uspon valutne vrijednosti švicarskog franka, konkretno povećanje glavnica dugovanja po kreditima, popratile povećanjem kamatnih stopa u svim takvim kreditima⁷, povratka i drugog načina za rješavanje problema, pored konstantnog sustizanja negativnih posljedica od strane zakonodavca, gotovo više nije ni bilo.

Zakonodavac je stoga pokušavao sanirati štetu izazvanu ovim štetnim kreditima pa je: zakonski regulirao nezakonite kamatne stope propisujući jasne i definirane elemente kamatne stope koje moraju biti ugovorene kod ugovaranja promjenjivih kamatnih stopa; ograničavao maksimalnu ugovornu kamatnu stopu na 3,23% dok traje aprecijacija tečaja valute preko 20%; pa je, na jednu godinu, ograničio tečaj švicarskog franka prema kuni na omjer 6,39 naprema 1 te je konačno i donio cjeloviti zakonodavni akt kojim je regulirana provedba konverzije spornih kredita i to u smislu zamjene valutnih klauzula iz klauzule CHF u klauzulu EURO.

Pored ZPK, protekom vremena i porastom nenaplativih kredita došlo je nažalost i do prelijevanja negativnih posljedica ovog problema i u sferu ovrha i sada samog Ovršnog zakona. U području ovrha, odnosno prisilnog ostvarenja naplata kredita, došlo je tako do porasta broja sudskih predmeta ovrhe na nekretninama i to poglavito deložacija obitelji iz njihovih domova, u koju svrhu su i krediti uopće podignuti. Sve ovo je pak rezultiralo onda i snažnom **izvaninstitucionalnom** reakcijom građana i sveukupne javnosti, a u konačnici potenciralo je i uvjetovalo pojavu niza građanskih akcija protivljenja provođenju sudskog postupka samih deložacija. O doseg ovog problema upravo u ovom smislu uostalom i sam ovaj sud ima neposredna saznanja te se o tome i očitovao u svojoj presudi broj U-III-2551/2015 (*presuda Cvjetković*) kada je sam ovaj sud, u izvaninstitucionalnim i organiziranim reakcijama na posljedice ovih kredita (deložacije), već detektirao elemente narušavanja javnog poretka zemlje i opasnost po vrijednosti demokratskog društva utemeljenog na vladavini prava. Konačno, u institucionalnom smislu, u trenutku pisanja ovog očitovanja u tijeku je i nova zakonodavna intervencija sada u Ovršni zakon, koja svojim dosegom opet, u velikom dijelu, zahvaća predmetne kredite, posebice u dijelu u kojem se isti odnose na nezakonito ugovaranje kamatnih stopa upravo u ovom identičnim kreditima koji su predmet ZID ZPK 2015.

U cijelom ovom opisanom periodu, svakako valja istaknuti kako je i sam Podnositelj aktivno sudjelovao u bezbrojnim pregovorima izvršne vlasti sa poslovnim bankama, a u smislu

⁷ Ne radi se o omašci u pisanju, naime u vrijeme najvećeg povećanja vrijednosti švicarskog franka poslovne banke (redom Osporavatelji zakona) jednostrano su povećavali (na smanjivali!) kamatne stope i to u razmjeru od 3,8% na vrijednosti do gotovo 7%!

postizanja dogovora između predstavnika korisnika kredita, vjerovnika te izvršne vlasti. Podnositelj može potvrditi, a što je bilo vidljivo i iz javnih očitovanja, kako ti pregovori nisu davali nikakve rezultate i to prije svega zbog nepostojanja ikakve volje na strani vjerovnika, poslovnih banaka, da ponude bilo kakvo prihvatljivo rješenje. Usprkos cijelom nizu sastanaka i pregovora vjerovnici nikada nisu podnijeli konkretan prijedlog rješenja ovog problema. Nikada štoviše nisu ni izradili analizu strukture svojih spornih kredita pa shodno tome, osim sporadične deklaratorne namjere izražene, i to kada su već saznali za zakonodavno rješenje, nikakva konkretna ponuda rješenja ovog problema od strane poslovnih banaka ne postoji niti je ikad postojala. Ako zanemarimo prijedlog Osporavatelja zakona da država otkupi stanove dužnika⁸, kao skurilno prezentiranje ideje socijalne države na način da su Osporavatelji zakona nudili privatizaciju dobiti, a socijalizaciju gubitaka, podnositelj slobodno može ustvrditi kako je, s obzirom na privremeni karakter zaštitnih zakonodavnih mjera uvedenih izmjenama ZPK, jedini cilj „pregovaranja“ poslovnih banaka, sada redom Osporavatelja zakona, bio dobivanje na vremenu i popravljavanje svoje negativne percepcije u javnosti. Naime, toliko dugo dok se problem nije rješavao toliko dugo su Osporavatelji zakona imali kontinuiran priliv novčanih sredstava u enormno povećanim iznosima, bilo u trenutnim otplatama, bilo zacementiranom naplatom budućih enormno uvećanih potraživanja glavnica kredita. Napominje se kako se administrativna mjera zamrzavanja tečaja na omjer 6,39 odnosila samo na otplate anuiteta no ne i iznos glavnice kredita. Konkretno, do predmetne zakonodavne aktivnosti nezakonitosti, nezakonitosti u predmetnim ugovorima o kreditu bile su, može se tako reći, „zakrpane“ zakonodavnim intervencijama na način da se s pouzdanom izvjesnošću nije ni znalo koliko je primjerice dugovanje nekog građanina po pojedinačnom kreditu. U praksi smo imali nezakonite ugovore, nezakonite kamatne stope, zakonska ograničenja kamatnih stopa, zakonska ograničenja tečaja, i to takva da su ograničenja dijelom bila uvjetovana (aprecijacija tečaja), a dijelom ograničena rokom, a onda opet uvjetovana samo za anuitete no ne za cijelo dugovanje !?

Jasno je stoga da je Zakon o potrošačkom kreditiranju, koncipiran na ovaj način, sve do trenutka ove zakonodavne mjere i donošenja Zakona o konverziji, bio ogledni primjerak onoga na što ukazuje i Vijeće Europe: izostanak kvalitete zakona i izostanak kontrole arbitrarnosti u njegovoj primjeni. Jasno je da zakon kao takav više nije bio održiv jer nije trajno i konačno regulirao područje uređenja, čime je zapravo građanima pružena privremena zaštita no s druge strane nije dosegnut zadovoljavajući standard pravne sigurnosti.

Također je za reći kako su česte izmjene zakona producirale velik broj normi koje su adresati, ovdje redom Osporavatelji zakona jednostavno ignorirali. S njihove strane radilo se pritom o kombinaciji legalizirane samovolje i čiste sile. Jedna je rezultat izostanka dostatne jasnoće zakonodavca u regulaciji koja pojedincu osigurava primjerenu zaštitu protiv arbitrarnosti, a druga izraz čiste bahatosti. Ovo se odnosi prije svega na činjenicu primjene Zakona o potrošačkom kreditiranju (ZID ZPK 2013) kojim je bilo propisano kako su poslovne banke u obvezi sa dužnicima ugovoriti kamatne stope na način da ugovore fiksni i promjenjivi dio

⁸ Podnositelj se ipak ispravlja pa ukazuje Sudu kako su Osporavatelji zakona kao rješenje predložili **državi da otkupi stanove dužnika** koji ne mogu plaćati kredite te da time Osporavateljima zakona država isplati dugovanja! – izvor <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/lalovca-sokirao-prijedlog-banaka-necemo-kupovati-stanove-duznika-u-svicarcima/490732/>

kamate. Naime, kako je Sudu zacijelo poznato Banke su u pravilu, svim ovim kreditima, istovremeno kao kreditima s promjenjivom kamatnom stopom, ugovarale kako se kamatna stopa mijenja odlukom banke. Takva ugovorna odredba, u kolektivnom sporu zaštite potrošača utvrđenja je kao nezakonita i ništetna, ukratko iz sljedećih razloga:

- a) Ugovorna obveza mora biti ili određena ili određiva.
- b) Da bi promjenjiva kamata bila određiva, moraju biti ugovoreni podaci na temelju kojih se kamata mijenja.
- c) Jednostrana samovoljna odluka banke i nepoznati tržišni uvjeti ne čine podatke na temelju kojih bi itko mogao odrediti veličinu kamate.

Banke su, pored činjenice da su temeljem ove odredbe neosnovano naplatile dužnicima približno 5 milijarde kuna, tu nezakonitost i dobit temeljem nje još i pokušale dodatno multiplicirati. Tako su poslovne banke, ovdje redom Oспоравателји zakona, postupajući po izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju (ZID ZPK 2013), ponovno samovoljno, umjesto da elemente kamatne stope ugovore, sve elemente kamatne stope samovoljno odredili i to na način da su nezakonito povećane kamatne stope pretvorili u marže na koje su onda nadodali vrijednost vrijednosti CHF Libora za CHF kredite odnosno Euribora za euro kredite, zbog čega su fiksni dijelovi kamata određeni većima od početnih kamata. Zbog toga će svi korisnici negdašnjih CHF kredita, kao i Euro kredita, u budućnosti sasvim izvjesno stambene kredite, po zamisli Oспоравателја zakona, plaćati po visini zakonske zatezne kamate! Imajući ovo na umu sasvim je jasno zašto do dana pisanja ovog očitovanja niti jedna banka u Republici Hrvatskoj nije ugovorila s niti jednim dužnikom ono na što je obvezuje ovaj zakon. Banke su tek dužnicima poslale dopise u kojima ih izvještavaju kako su one već samovoljno odredile kamatne stope onako kako im odgovara. Poslovne banke su se čak i oglušile i na druge izmjene ZPK-a, primjerice one kojima je tečaj švicarskog franka bio fiksiran na 6,39 kuna pa je dio banaka rate kredita naplaćivao mimo zakona prema aktualnom tečaju koji je iznosio 7,20 i više, a dio banaka je razliku anuiteta knjižio na poseban konto s namjerom da se pridoda glavnici.

Konačno, kada govorimo o sferi utjecaja na tijela državne vlasti, posljedice slučaja Franak izražene su i u sferi sudačke aktivnosti. Slučaj Franak prije svega inicirao je pokretanje i vođenje prve parnice za kolektivnu zaštitu potrošača u povijesti Republike Hrvatske koju je Potrošač-Savez Udruga za zaštitu potrošača, u ime Udruge Franak, vodila protiv osam najvećih poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj. Također, povodom presude u tom sporu, u dijelu u kojem je pravomoćno utvrđeno nezakonito poslovanje tuženih poslovnih banaka (ovdje redom Oспоравателја zakona) te slijedom činjenice da niti jedna poslovna banka presudu nije poštovala (presuda se od Oспоравателја zakona ignorira kao da ne postoji), pokrenuto je tisuće privatnih tužbi pred građanskim sudovima diljem Republike Hrvatske, kako za ništetnost cijelih ugovora o kreditu, tako i za ništetnost pojedinih odredbi tih ugovora. Ti postupci su još uvijek u tijeku, a rješenju problema niti se ne nazire kraj. „Da stvar bude gora“, uz specifičnu materiju zaštite potrošača i kreditnog poslovanja, u samom tijeku tih postupaka došlo je i do zakonodavne intervencije u smislu konverzije kredita tako da je sudska praksa u pogledu ovih tužbenih zahtjeva potpuno nedefinirana, nejednaka te proturječna, kako na sudovima prvog stupnja, tako i na sudovima drugog stupnja. Slučaj Franak zahvatio je i kaznenu sferu sudskog djelovanja pa je sam Podnositelj podnio kaznene prijave protiv svih osam poslovnih banaka, odgovornih osoba u tim bankama te protiv Hrvatske narodne banke te guvernera Željka

Rohatinskog i Borisa Vujčića. Korisnici ovih kredita pokrenuli su i tisuće prekršajnih postupaka protiv poslovnih banaka pred prekršajnim sudovima u Republici Hrvatskoj kojim postupcima se trenutno također ne nazire kraj, a i sam Podnositelj je podnio prekršajnu prijavu Državnom odvjetništvu RH radi prekršajnog progona poslovnih banaka, slijedom kršenja već gore spomenutog Zakona o potrošačkom kreditiranju (ZID ZPK 2013). Napominje se kako je i pred ovim sudom ustavna tužba Podnositelja podnesena protiv presude Vrhovnog suda RH, poslovni broj Revt-249/14-2. U toj tužbi Podnositelj ukazuje na arbitrarnost odluke Vrhovnog suda RH u dijelu u kojem je taj sud odlučio da valutna klauzula ne može biti predmet ispitivanja poštenosti, i to kako zbog činjenice neobrazloženog izbjegavanja obveze postavljanja prethodnog pitanja Sudu Europske Unije (kao obvezi temeljem čl. 267. UFEU) u tumačenju europskog zakonodavstva, ovdje Direktive 93/13/EZ, kojom povredom Ustava, Konvencije i samog Ugovora o funkcioniranju Europske unije, taj sud pokušao sakriti svoju povredu prava Europske unije te činjenicu da je postupio protivno jurisdikaturi Suda EU. Konkretno Vrhovni sud RH je postupio čitavom nizu presuda Suda EU, C-472/10, Nemzeti Fogyastovedelmi Hatóság v. Invitel Tavkozlesi Zrt, C-26/13, Kasler protiv OTP, C-143/13, Matei v Volksbank, C-92/11, RWE Vertrieb AV, C-96/14, Van Hove v CNP i dr.⁹

⁹ U prilogu prijava Podnositelja Europskoj komisiji o povredi prava EU iz 2015 u kojoj se u pogledu ustavnopravnog aspekta povrede prava navodi:

„Da se radi o povredi ovog prava jasno je ukazao i **Savezni ustavni sud Njemačke** koji u svojoj ustaljenoj praksi smatra da je Europski sud "zakoniti sudac" u smislu odredbe § 101 Temeljnog zakona ⁹ te da propust nacionalnog suda protiv čije odluke ne postoji pravno sredstvo da se valjano informira o sadržaju prava EU predstavlja povredu čl. 101 Temeljnog zakona. Takva će povreda nastupiti ukoliko je sud pri donošenju odluke **da ne pokrene prethodni postupak postupio arbitrarno**. Kako je Savezni ustavni sud pojasnio u § 90 presude, to će biti slučaj kada sud koji odlučuje u meritumu uopće ne razmotri pokretanje prethodnog postupka pred Europskim sudom, iako i sam ima sumnju u ispravni odgovor na pravno pitanje, te u slučajevima kada sud namjerno odstupa od prakse Europskog suda ne pokrećući prethodni postupak. Drugim riječima, povreda procesne obaveze najvišeg suda koja postoji temeljem čl. 267 UFEU, predstavlja povredu čl. 101 Temeljnog zakona. U takvoj će situaciji Savezni ustavni sud ukinuti presudu i vratiti predmet redovnom sudu na ponovno odlučivanje.

Potvrdu da se radi o **povredi pristupa sudu zajamčenim Konvencijom** iskazao je i Europski sud za ljudska prava u svojoj odluci po zahtjevu **17120/09, Dhahbi protiv Italije** kada navodi:

„Nacionalni sudovi protiv čijih odluka nema prava žalbe prema domaćem pravu **obvezni su obrazložiti svoje odbijanje da podnesu prethodno pitanje Sudu Europske unije** o tumačenju prava Europske unije, imajući u vidu iznimke koje su uspostavljene u sudskoj praksi Suda Europske unije. Trebaju, dakle, **iznijeti razloge zbog kojih smatraju da pitanje nije relevantno**, da je Sud Europske unije već protumačio spornu odredbu ili da je očigledno na koji način treba primijeniti europsko pravo, bez ikakve dvojbe. Stoga, kad Europski sud razmatra članak 6. Konvencije u ovom kontekstu, njegova je dužnost utvrditi jesu li domaće odluke odgovarajuće obrazložene. U ovom predmetu, Sud je utvrdio da protiv odluke Kasacijskog suda nije postojalo pravo žalbe. **Stoga je taj sud bio obavezan obrazložiti zbog čega odbija postaviti prethodno pitanje o primjeni europskog prava**. Međutim, **Kasacijski sud nije se ni na koji način osvrnuo na zahtjev za postavljanje prethodnog pitanja Sudu Europske unije, niti je obrazložio zbog čega smatra da tom sudu ne treba postaviti prethodno pitanje**. Dakle, iz obrazloženja nije razvidno smatra li nadležni domaći sud to pitanje irelevantnim za predmet, ili smatra da je pitanje odnosi na odredbu europskog prava koja je dovoljno jasna ili već protumačena od strane Suda Europske unije ili pak da je domaći sud jednostavno ignorirao pitanje. Obrazloženje Kasacijskog suda ne sadrži nikakvo pozivanje na sudsku praksu Suda Europske unije. Ovo je Sudu dostatno da zaključi da je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije.“

O nizu ostalih/incidentalnih postupaka koji su pokrenuti o predmetnim kreditima opširno je i za navoditi na ovom mjestu: upravni spor protiv Hrvatske narodne banke koji se vodio pred Visokim upravnim sudom pod poslovnih brojem UsII-130/16-8, a koji se vodio upravo povodom nezakonitog provođenja konverzije predmetnih kredita od strane ovdje triju Osparavatelja zakona (Raiffeisenbank Austria d.d., Sberbank d.d. i Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. – sada Addiko bank d.d.), postupci pred Sudom časti Hrvatske gospodarske komore, Agencijom za zaštitu tržišnog natjecanja (povodom prijave Podnositelja zbog povrede tržišnog natjecanja), postupaka pred Povjerenicom za informiranje zbog uskrate dostave podataka vezanih za kreditiranje u švicarskim francima, a predmeti u prekršajnim došli su i do Suda Europske Unije kao primjerice u spojenim predmetima Horžić i Pušić protiv PBZ d.d., brojevi C-511/15 i C-512/15.

Podnositelj napominje i mogućnost vođenja daljnjih arbitražnih postupaka protiv Republike Hrvatske od strane vlasnika poslovnih banaka u RH kao i mogući nastavak povredbenog postupka pred Europskom komisijom te, u konačnici, moguće i pred sudom Europske unije. Iako je Podnositelj stava da je konkretno vođenje arbitražnog postupka potpuno neosnovano kao i da, nakon obrazloženog odgovora Vlade RH, nema osnova za nastavak vođenja povredbenog postupka od strane Europske komisije na ove činjenice se ukazuje samo kako bi Sud stekao jasno predodžbu u razmjerima dosega slučaja Franak, ovdje samo u pravosudnom smislu. Podnositelj je slobodan stoga ustvrditi kako niti jedan društveni problem nije na ovaj način zahvatio pravosudnu i zakonodavnu sferu državne vlasti, a kao što je već rečeno, zahvatio je i druge sfere društva podjednako snažno, od znanstvenih, političkih te sfera kulture^{10,11} pa čak i religije¹².

Podnositelj držeći to kao nesporno želi ipak ukazati na jedan drugi osobiti aspekt problematike o kojoj se očituje. Naime sve gore izneseno bilo je tek reakcija na neodrživo stanje koje su građani proživljavali u okvirima svoja četiri zida i koje se stanje jednostavno moralo preljeti na javnu sferu. No upravo su pojedinci i njihove cijele obitelji bile, i još uvijek jesu, najveće žrtve ove kredite manipulacije od strane poslovnih banaka. Kao potkrjepa ovih navoda dostavlja se uz ovo očitovanje prije svega, „Crna Knjiga Udruge Franak“ koja sadrži prikupljene autentične ispovijesti osoba i njihovih obitelji o posljedicama ovih toksičnih kredita te o tome u što su se životi normalnih obitelji pretvorili.

U prilogu: Crna knjiga Udruge Franak

Prilažu se također i deseci autentičnih svjedočanstava poslanih na niz adresa tijela i institucija, koje je objedinio Podnositelj, te ih dostavlja u prilogu kao „Svjedočanstva“, pa se Ustavni sud moli da te ispovijesti pročita kako bi shvatio na koji način je ovaj proizvod doveo do očaja i

¹⁰ Dana 11.3.2016. izvedena je premijera kazališne predstave „Crna knjiga“

¹¹ Dokumentarni film „U braku s švicarcem“ autora Arsena Oremovića, produkcija INTERFILM, - <http://www.tportal.hr/magazin/tv/375814/U-braku-sa-svicarcem-je-potresan-i-na-trenutke-sokantan.html>

¹² Uskršnja poslanica zagrebačkog nadbiskupa Josipa Bozanića iz travnja 2015. u kojoj je, inter alia, navedeno: „Sa žaljenjem spominjem kako su u posljednje vrijeme neke situacije s bankovnim kreditima u nas dovele tisuće hrvatskih građana u stanje siromaštva, a mnoge od njih i do egzistencijalnoga sloma. Teško se oteti dojmu da se ne radi o lihvi u pravom smislu te riječi jer se čini da su korist za jedne (za banke), a gubitci za druge (za hrvatske građane) u očitom nerazmjeru s protučinidbom“ – izvor: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/bozanic-napao-banke-tesko-se-oteti-dojmu-da-se-ne-radi-o-lihvarenju.../372352/>

poniženja ljudi i njihovih obitelji. Ljudi su ostali bez zdravlja, bez novca, bez digniteta, posuđivali novce od prijatelja, odjeću, hranu i to ljudi koji su normalno radili i zarađivali i koji su cijelo vrijeme uredno vraćali kredit. Stanje beznađa u koje su ljudi dovedeni najbolje oslikava samo nekoliko izvadaka iz svjedočanstava:

Ispovijest 1., ženska osoba, adaptacija stare nekretnine

Cit. „... podigla sam kredit kod Hypo banke 2006. godine u CHF na nagovor referenta u banci.

...Kako mi je rata kredita rasla sa prvotnih 4.200 kn cca na 6.300 kn cca to je uvelike utjecalo na moje zdravlje, otkriven mi je i odstranjen rak na mjehuru 2008. godine, trajno imam problema sa spavanjem, ... , krvna slika i imunitet mi je poremećen.“

Ispovijest 2., mladi bračni par nakon vjenčanja, razvedeni, bez djece

Cit. „...Kupili smo stan koji je koštao tad 75.000 eura, kredit smo digli u Hypo banci, naravno u švicarcima jer su nam "kompetentniji" objasnili da je to puno povoljnije...Rata nam je u startu bila oko 3.600 kn i to nam se učinilo razumnije nego da dajemo za podstanarstvo...ovako ćemo, nakon 20 godina, ipak imati svoj stan, koji ćemo ostaviti svojoj djeci koju smo planirali imati.

...rate su skakale, brzo je došlo vrijeme kad je rata bila kao moja plaća, pa i veća...nizao se stres za stresom...nisam uspjela ostati trudna...liječnici kažu da je uzrok stres...u međuvremenu smo suprugi i ja imali tešku prometnu nesreću...oboje 6 mj. bolovanja zbog kojeg smo uzeli moratorij na kredit pod odvratnim uvjetima, ali izbora nismo imali...sve više smo tonuli: život na kartice, pomoć prijatelja i obitelji...to više nije bio život....sve češće smo se svađali, sve manje vjerovali da će krenuti na bolje, kvaliteta naših života je samo padala...na kraju je on završio na liječenju od alkohola, ja kod psihijatra. Stan smo morali prodati kad su cijene već jako pale pa smo dobili za njega 55.000 eura...vratili smo sve dugove koji su se slagali i gomilali zadnjih godina, lomili kredit tako da nam je sad rata opet kao i na početku, oko 3.600 kn...**samo više nemamo stan**...nego nam je ostalo još 13 godina kredita i hipoteka na stan bivše svekrve...jer smo se u međuvremenu rastali... Danas sam ja podstanar s kreditom, bivši suprugi opet, u 55.-oj godini živi s majkom...“

Ispovijest 3., bračni par s dvoje male djece

Cit. „... Nakon višegodišnjeg podstanarstva, 2005.g. konačno smo stekli uvjete za podizanje stambenog kredita za kupnju stana od 51 m2. ... Danas ima onih koji govore da smo bili pohlepni na povoljne kredite. ... Podigli smo 55.000 eura ... ni sama ne znam koliko ćemo vratiti, možda duplo, možda i više... Kalvarija počinje u siječnju 2008. kada se obruč počinje sve jače stiskati. Nakon rutinskog pregleda abdomena radi lakših bolova suprugi mora hitno za bolnicu u Rijeku. Slezena mu je toliko povećana i samo što ne prsne. Dijagnoza je Non hodgkin limfom ili karcinom limfnih čvorova koji je u 4 stadiju što znači najgorem. ... Potrebna je hitna transplantacija koštane srži. ... Bilo je trenutaka kada smo u Zagreb putovali bez jedne kune. Djecu je hranila rodbina ... propatili su puno bez nas. ... Ali onda dolazi još jedan šok. Meni je potrebna hitna operacija tumora na jajnicima. ... zbog veličine tumora ostajem bez oba jajovoda i lijevog jajnika. U 31. g ne mogu više imati djece.

Suprugi s druge strane nakon 9 ciklusa kemoterapije, konačno ozdravlja ..., jer kako ne pokušati ozdraviti, kako ostaviti mene i djecu u tolikim problemima ??? Sve što smo imali davali smo za kredit i lijekove.

Ipak, ... stres kuca na vrata još jednom, čeka me kriomice ... padam u krevet, temperatura, nemoć, malaksalost, gubitak kilograma... . Moja štitna žlijezda je podivljala u punom smislu te riječi. Dvije godine agresivnog liječenja ne pomaže. Bez tableta za štitnjaču, smirenje i srce ne mogu iz kreveta. Aritmije sve gore, kilogrami padaju, kosa otpada....

Nakon dvije i pol godine situacija se ne popravlja i kirurzi se odlučuju vaditi štitnjaču jer je situacija alarmantna. Operacija je prošla izuzetno opasno ... Na vratu imam rez od 16 cm, a moje oči izgledaju kao da

će svaki čas ispasti. Malo nakon svega toga ostajem i bez menstruacije te s 33. g. prolazim pakao menopauze, čije ću posljedice tek osjetiti.

Nakon 7 g. sjena sam one mlade, zdrave, vesele žene koja je bila toliko sretna kada uselila u svoj stan. ... Danas nastojim biti pozitivna, vjerujem da će ova dužnička kriza biti riješena na zadovoljstvo mnogih ljudi koji prolaze isto što i mi. Život je prekratak i prelijep da bi živjela samo razmišljajući o dugu.“

Ispovijest 4., ratni invalid, u braku, 1 dijete

„U invalidskoj sam mirovini (55.g.), PTSP - psihičko oboljenje trajnog karaktera. Stambeni kredit CHF – Hypo banka. Uredno smo podmirivali rate do septembra 2009.g., tada sam poslan u invalidsku mirovinu zbog dijagnoze. Penzija je 2.600 kn, u to vrijeme rata se popela na 4.500 kn, i više nikako nismo mogli plaćati, a bankari su plijenili cijela primanja do uspostave zaštićenog računa, pa nismo logično imali za struju i vodu i ostalo, pa su uslijedile ovrhe sa svih strana, jer na koju foru neko može platiti nešto 4 soma kuna, a ima samo tisuću, i tako živimo ovih 5 godina kao tupamarosi (južnoamericka gerila), ...

Vratimo se na 2009. početak izvršenja smrtne presude koju smo sami potpisali, kad je stoka skužila to znači odmah, počeli su zivkati i prijetiti supruzi koja je službena osoba ... jedna nenaviknuta na prijetnje i takvu novonastalu okolnost je jednostavno počela pobolijevati prvo znaci depresije pa teške depresije i konačno 2012. - rak kože vrlo ozbiljne dubine, operirana je i sad čekamo i redovito 3 mjeseca kontrole kod onkologa, uslijed djelovanja pojedinih lijekova dolazi do prekomjerne tjelesne težine 25 kg joj je prouzročilo oštećenje meniscusa, operirana je i već 2 mjeseca ima gips od gležnja do kuka ...

Neki dan su je zvali iz Hypa da raskidaju ugovor i da će nas izbaciti iz smrdljivog stana, jedina nekretnina. Bio sam u ratu vodnik vojne policije, čuvao moćne generale hv-a, bio na terenima diljem hrvatske obučen vojno ... razmišljam o tome da napravim ozbiljno sranje obzirom na situaciju, poveo bih sa sobom te ljude koji bi došli na ovrhu na put bez povratka neka pišu novine valjda će onda nekome doći iz dupeta u glavu, ali iznad svega bih volio pobiti te bankarske službenike jer su podjednako odgovorni ako bog da to će se i dogoditi, ...“.

Ispovijest 5., razvedena žena, 1 dijete

Cit. „, ... Kredit u CHF, protuvrijednost 100 tisuća eura za koji sam navodno jedino imala uvjete dobiti kod RBA. Ugovor je realiziran 05.01.2007 tada ni ne sluteći što me sve čeka. ... Suprug izgubi prihode, ostajem jedina zaposlena u kući. Rate su i dalje rasle i događa se da nemamo što jesti. Počinju svađe i suprug odlazi i traži svoj udio u kući. Kuća se ne može prodati jer su u međuvremenu cijene nekretnina pale i prodaja stagnira. Imam sudužnika kojem isto tako zadajem svaki mjesec strah u kosti, jer kuća se ne može prodati, a cigla se ne može jesti. U svom tom stresu 2008.g. doživljam prometnu nezgodu i smanjenje prihoda radi bolovanja. ... U nekoliko navrata razmišljam o ubojstvu jer pritisci "ljubaznih službenica" koje me podsjećaju na nedospjele rate postaju sve učestalije. 2014. g. je vrlo teška za mene. U 6. mj. 4 puta u mjesec dana se srušim i staje mi srce. Bolujem od sklerodermije kojoj nema lijeka. Zbog bolesti me firma proglašava tehničkim viškom i s prvim danima 2015. i s neizlječivom autoimunom bolesti proživljam vrlo tužne trenutke u borbi za goli život. Sada je 2015 godina, ja sam nezaposlena, banke su na sve moje vapaje i pisme odgovorile negativno. ... , a već sam do sad otplatila oko 350 000 kuna, dakle skoro pola.

Molim banke neka uzmu kuću i sve što sam do sad otplatila, samo da me oslobode ropstva mene i moga sudužnika. Naravno da njih nekretnina po toj cijeni ne zanima. Oni bi napravili neku procjenu na nižu vrijednost i da meni ostane kredit, a da sam na ulici. Ovako se više ne mogu zaposliti jer bolesnu ženu sa 46 godina koja boluje od rijetke autoimune bolesti ne želi nitko zaposliti.

Jedini spas i nadu ulažem u Udrugu Franak i molim Boga za još jedan dan života i za moga sina koji nema nikog osim mene i moje majke. Izgubiti zdravlje, posao i dostojanstvo je nešto što si ne mogu oprostiti. Osjećam strašnu krivnju, jer ako ja umrem, ostavila sam mome sinu dug ...“

Ispovijest 6., samohrana majka

Cit. „...Kako je kriza stiskala, smanjili mi plaću za 2.500 kn nastali su veliki problemi, djeca su tada bila u srednjoj školi. Prodala sam djedovinu dok se još i moglo te ih s tim školovala, u cijelom tom vremenu posao mi je bio upitan jer se tadašnja firma gasila ... moja nemogućnost plaćanja na vrijeme i ponovnog zaduživanja kod druge banke dovelo me do toga da sam u godinu dana od stresa završila na Institutu za Tumore, gdje su ustanovili da mi je štitnjača totalno nefunkcionalna i da mora hitno van jer je puno i previše čvorića koji su bili takve veličine za koje se zna da vremenom prelaze u zloćudnu bolest.“

Ispovijest 7., muškarac u braku

Cit. „Digao sam kredit u Švicarskim francima u Zagrebačkoj banci po njihovu nagovoru. Ostao sam bez posla zbog zdravstvenih problema, a moja supruga se razboljela psihički, te završila u bolnici. Uzrok svega je taj kredit zbog kojeg je stradalo zdravlje mene i moje obitelji. Sada više nije bitno ništa kad smo uništeni financijski, zdravstveno boreći se da otplaćujem stan od 60 kvadrata. Deset godina otplaćujem kredit od 50.000 eura, a dužan sam više nego sam podigao kredita. Nemam više ni snage da se borim. Razočaran sam u državu te njene institucije.“

Podnositelj se pita jesu li Oспоравatelji zakona ikada saslušali iti jednu osobu i čuli iti jednu životnu sudbinu koju su prouzročili svojom bezgraničnom pohlepom. Pa zar su i u stambenom kreditiranju morali špekulirati? Zar nije dovoljno što, po redovnom tijeku stvari s zakonito i pravilno ugovorenom kamatnom stopom, građani za jedan stan moraju poslovnoj banci vratiti dva? Jesu li podnositelji svjesni da se radi o živim ljudima i stvarnim životima!? Ljudi nisu tek statistički podatak u poslovnim knjigama i bilancama Oспоравatelja zakona. Ljudi nisu neka buduća planirana i nezakonita dobit koju sada moraju otpisati. Što je s izgubljenim zdravljem, s razorenim obiteljima, rastavama, djeci i posljedicama zbog „smrdljivog stana“¹³ kojeg Oспоравatelji zakona niti ne žele natrag! Jesu li ikada svi ti silni predsjednici uprava poslovnih banaka koji nota bene godišnje zarađuju milijune kuna posuđivali odjeću i hranu za svoju djecu. A radi se o ljudima koju su imali redovne poslove i stalna primanja i za koje su same poslovne banke, sada redom Oспоравatelji zakona, utvrdili, kako su **kreditno sposobni baš za te i takve kredite!** Procjenu kredite sposobnosti nije radio nitko drugi do sami Oспоравatelji zakona koji s jedne strane utvrđivali kreditnu sposobnost građana, a s druge se sami osiguravali od valutnog rizika financijskim angažmanima i izvedenicama.

U nizu iznesenih obiteljskih tragedija, zvoni rečenica gospođe od 46 godina koja je doživjela i razvod i bolest i koja se i dalje bori da preživi i da, usprkos svemu, otplati kredit prema banci:

„Izgubiti zdravlje, posao i dostojanstvo je nešto što si ne mogu oprostiti“

Podnositelj se pita nije li ljudsko dostojanstvo temelj svakog pravnog poretka, njegove etičnosti i svih drugih čimbenika koji pravni poredak čine pravednim! Nije li ljudsko dostojanstvo *sine qua non* egzistencije prava uopće, dopuna pojmu pravde¹⁴ te centralna točka vrijednosnog ustrojstva Ustava.¹⁵

U situaciji kada je svim ovim ljudima i njihovim obiteljima, pregaženo i oduzeto ljudsko dostojanstvo, bit onoga što ih čini ljudima, ustavna je obveza tijela državna vlasti bila reagirati.

¹³ Kao u citatu Ispovijest 4.

¹⁴ Tako i dr.sc. Dubravko Ljubić, Božićni Ustav i ljudsko dostojanstvo kao ishodište i sredstvo tumačenja sadržaja ustavnih prava, HPR, ožujak 2015.

¹⁵ Kao i Savezni ustavni sud Njemačke u predmetu Lebach (1973).

Sva pojedinačna prava i slobode svoj izvor imaju u ljudskom dostojanstvu. Ono je ujedno i razlog uslijed kojega postoji i može se zahtijevati društvena zaštita temeljnih prava. Ovo pogotovo, imajući na umu i Povelju ljudskih prava Europske unije, temeljem koje je ljudsko dostojanstvo izvorište i sredstvo tumačenja temeljnopravne sfere, kao i osnova uređenja odnosa pojedinca i države te pojedinaca među sobom. Kao takvo, ljudsko dostojanstvo predstavlja nadopunu pojma vladavine prava te socijalne države te se upravo kroz sferu ljudskog dostojanstva mora promatrati usklađenost predmetne zakonodavne aktivnosti sa zahtjevima koje pred pravni poredak postavlja Ustav utemeljen na ljudskom dostojanstvu kao polaznoj premisi postojanja i zaštite temeljnopravne sfere. Ljudsko dostojanstvo, posebice onako kako je iskazano kroz jurisprudenciju Saveznog ustavnog suda, određuje se kao najviše konstitucionalno načelo te najviša pravna vrednota i ishodište iz kojeg proizlaze sva druga temeljna ljudska prava. Ujedno, to je načelo koje za državu predstavlja branu za raspolaganje sa sadržajem bilo kojeg drugog temeljnog prava, preko onih ograničenja koja su postavljena samim tim drugim temeljnim pravom. Odredba o ljudskom dostojanstvu sadrži ustavnu sliku čovjeka kao pojedinca i temeljnu postavku demokratskog društva, prema kojoj država postoji za čovjeka.¹⁶

Sukladno iznijetom Podnositelj naglašava kako se djelovanje ljudskog dostojanstva, kao najvišeg pravnog načela, mora očitovati u davanju pravca svakom djelovanju tijela državne vlasti na način da se u odnosu pojedinca i centara moći **prioritet uvijek daje čovjeku**. Neprikosnovenost ljudskog dostojanstva jest apsolutna. Neprikosnovenost ljudskog dostojanstva priječi prije svega državi donositi opće i pojedinačne akte koji bi zadirali u nedodirljivu sferu svakog pojedinca ali isto tako poštivanje ljudskog dostojanstva s druge strane pred tijela državne vlasti postavlja zahtjev pružanja **zaštite** sadržaju ljudskog dostojanstva koje može biti narušeno djelovanjima drugih fizičkih i pravnih osoba. Tako ljudsko dostojanstvo postaje i razlog obrambenog djelovanja ne samo pojedinca nego i same države. Pritom država nije dužna unapređivati sadržaj pojma ljudskog dostojanstva jer ono postoji samo po sebi. Ali kod tumačenja njegova sadržaja mora se uzeti u obzir ukupnost kulturnih dometa neke socijalne zajednice koja poznaje ljudsko dostojanstvo kao najviše ustavno načelo. Kod zaštite ljudskog dostojanstva bit problema nije pronalaženje razmjernosti između dva konkurentna ustavom šticeđna dobra, već se tu uvijek radi o apsolutnoj zabrani zadiranja u sadržaj ljudskog dostojanstva primarno od strane države, ali i **svih drugih**. Osim svoje ustavnopravne komponente, ljudsko dostojanstvo ima i svoju socijalnu komponentu. Ono ne može egzistirati u društvima koja ne poznaju socijalnu državu. Ovo zato što ljudsko dostojanstvo može biti ugroženo u slučaju da pojedinac živi u uvjetima u kojima nije u mogućnosti zadovoljavati osnovne životne potrebe neovisno o tome radi li se o minimalnim duhovnim ili tjelesnim potrebitostima. Iz ljudskog dostojanstva ne proizlazi a priori obveza države osigurati svakom pojedincu pravo na materijalnu osnovnu egzistenciju. No iz njega svakako proizlazi subjektivno pravo na **javnu brigu koja ne smije biti uskraćena nikome**.

Ljudsko dostojanstvo, stoga, kao ustavna kategorija postaje štit pojedinca od totalitarnog i inog kolektivizma ili od ekstremnog individualizma, omogućavajući svakom njegovu personalizaciju. To nije sadržaj koji promatra njegova nositelja izdvojenog od bilo kakvih

¹⁶ dr.sc. Dubravko Ljubić, op.cit. str.7.

društvenih veza. Ljudsko dostojanstvo jest posredujući čimbenik između čistog individualizma i ikojeg kolektivizma. Ono je granica koja onemogućava društvu iskorak u objektivno neželjeni kolektivizam, kao i brana od samovolje pojedinca ili oligarhije. Ljudsko dostojanstvo je stoga nezaobilazan temelj osobne etike koja definira čovjeka kao autonomno, ali i socijalno biće sposobno razvijati se i zauzimati svoje mjesto u društvu. Imati ljudsko dostojanstvo znači biti osoba, dok svojstvo biti osoba povlači za sobom odgovornost u uspostavi društvenih odnosa.

Ljudsko dostojanstvo se povređuje kad se osoba ponizi do **statusa objekta, pukog sredstva ili zamjenjive veličine**. Upravo ovo vrijedi za razloge predmetnu regulative, a očito je iz Prijedloga samih Osporavatelja zakona. Ljudi su samo broj u poslovnim knjigama Osporavatelja zakona.

Predmetni slučaj je egzemplaran primjer narušavanja ljudskog dostojanstva, koje se uvijek narušava kad centri moći ne postupaju s pojedincem kao s čovjekom koji ima dostojanstvo kao svoju svrhu, već kao s osobom koja je sredstvo za postizanje cilja odvojenog od njezine biti. Ljudsko dostojanstvo može se povezati i s načelom neovisnosti na način da se ono smatra ugroženo svaki put kada je osoba protivno svojoj volji prisiljena posvetiti važan dio svojeg tjelesnog i duhovnog integriteta interesima drugih. Predmetni slučaj i protuustavno, protupropisno i nemoralno postupanje poslovnih subjekata, svakako predstavlja takav aktivitet koji je u kombinaciji sa pobrojanim propustima tijela državne vlasti, u temeljnopravnoj sferi pojedinca imao za posljedicu gubitak ljudskosti i svođenje osobe na razinu stvari, kao svoju rezultantu imao povredu samog sadržaja ljudskog dostojanstva.

Ljudsko dostojanstvo stoga je i pred zakonodavca te pravni poredak Republike Hrvatske, u kontekstu izloženog slučaja, svakako postavilo zahtjev uobličavanja društvenih odnosa na način koji onemogućava povredu njegova sadržaja od strane države i svih nedržavnih aktera, ali i osiguravanja zaštite i utuživosti svih subjektivnih prava koja iz ljudskog dostojanstva proizlaze na ustavnopravnoj te pozitivnopravnoj razini.¹⁷

Ovaj zadatak je zakonodavac u cijelosti ispunio!

Naime, kao što je razvodno iz priloženih svjedočanstava, koja su samo varijacije životnih priča koje su proživjeli gotovo svi korisnici ovih kredita, mnoge su osobe, zbog ove neizdržive životne situacije, psihički i fizički oboljele, a što je najžalosnije neke su osobe izgubile ono što je najdragocjenije – svoje živote. Podnositelj ističe kako je i jedan ljudski život vrjedniji od bilo kojeg kredita. Nažalost, neki ljudi jednostavno nisu mogli podnijeti pritisak pod kojim su bili primorani živjeti. Mlada djevojka, Ivana Mandić (29), koja nije izdržala psihološki pritisak, Željko Ferić (48), branitelj koji je počinio samoubojstvo ostavivši iza sebe suprugu i troje djece, Ratomir Udovičić (54) koji je počinio samoubojstvo ostavivši iza sebe obitelj, suprugu i troje djece; samo su neki od ljudi koji su izgubili živote i čijim su obiteljima nepovratno obilježeni životi.

Podnositelj navodi kako nitko nije potpisom na kredit pristao da mu se uništi život.

O problematici ovih kredita i njihovu utjecaju na zdravlje i živote očitovala se i struka pa se citira **prof. dr. Goran Dodig**¹⁸:

¹⁷ Ibid

¹⁸<http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/crna-kronika/clanak/id/283284/branitelj-iz-kastela-ubio-se-zbog-svicaraca>

„Nažalost, ponavljanje ovakvih stvari možemo periodično očekivati. Stoga molim sve one koji imaju ovakve ili slične probleme da se jave stručnim osobama, koje bi im mogle pomoći. Ovog čovjeka koji je učinio strašno djelo suicida osobno ne poznajem, no kada netko odluči sebi oduzeti život, i to još napravi, definitivno je riječ o odluci koja ima psihijatrijske dimenzije. Ljudi koji se tako loše osjećaju zbog egzistencijalne ugroženosti i povrijeđenog ponosa jer djetetu ne mogu platiti marendu ili mu dati 200 kuna za školski izlet, to svoje loše osjećanje prvo rješavaju alkoholom. Alkohol im kratkotrajno pomaže da na sve zaborave. Nažalost, s vremenom taj učinak slabi, a javlja se ovisnost, no ostaje mogućnost racionalne obrade stanja u kojemu se nalaze i postupno se razvija depresija. Ta depresija na kraju dovodi do pokušaja samoubojstva ili samog samoubojstva. Depresija okružena tim osjećajem promašenosti, nemogućnosti da se brinu o svojoj obitelji, gubitkom samopoštovanja, vrlo često dovodi do razmišljanja o bezvrijednosti života. Na kraju dolaze do izražaja suicidalne namjere i sam čin samoubojstva. U konkretnom slučaju može se slijediti logika egzistencijalne ugroženosti i samoubojstva.“

Odnosno¹⁹:

„Gubljenje samopoštovanja uz osjećaj poniženosti i povrijeđenosti, te nebrojeno drugih svakodnevnih negativnih vijesti koje osoba čuje, prave dodatno nesigurnim, uplašenim i napuštenim osobu kojoj je pomoć prijeko potrebna. Sve to skupa dovodi čovjeka u jedno stanje koje se u psihijatriji zove, kada su suicidi u pitanju, egzistencijalno stiješnjenje. Dakle, osoba dođe pred zid.“

Ono što bih ja savjetovao ljudima koji dođu u situaciju da osjećaju da su pred zidom, da svakako potraže stručnu pomoć. Da se javi obitelj koja prepoznaje te znakove egzistencijalnog stiješnjenja, a to su prvenstveno osamljivanje, nemogućnost radovanja, izbjegavanje komunikacije, zatvaranje u svoj svijet i da pokušaju nagovoriti tu osobu da se jave psihijatru i da onda psihijatar pokuša dati cjeloviti terapijski pristup. Nije dovoljno samo porazgovarati jer ti ljudi u principu znaju sve ono što bi trebali učiniti ali nemaju snage i često puta tu snagu daju upravo antidepresivi koji mogu biti od pomoći. To ne znači da su ti ljudi psihijatrijski bolesnici, već im antidepresivi daju osjećaj energije i samopouzdanja što je jako dobro.“

U prilogu: Sažetak izlaganja prof. Dodiga iz studije: „Egzistencijalna ugroženost i individualne psihološke implikacije“ koja je prezentirana na konferenciji o problematici švicarskog franka, u lipnju 2015., u Zagrebu.

Također o teškim psihičkim posljedicama koje se manifestiraju tek danas navodi i zamjenik ravnateljice psihijatrijske bolnice na Rabu, **psiholog Gordan Bošković**²⁰:

„- U zadnje vrijeme stižu nam i ljudi koji imaju kredit u "švicarcima", a ostali su bez posla – priča nam zamjenik ravnateljice Bolnice, psiholog Gordan Bošković, inače doktorand psihologije na Zagrebačkom sveučilištu, te razlaže na koji način krediti u švicarskim francima razore čovjekovo psihičko zdravlje:

- Ako sedam dana ne spavate, može vam se dogoditi da skliznete u psihozu. A ako imate jedno ili čak dvoje djece na fakultetu, a izgubili ste posao, kako ćete spavati? Jedan dio zdravstvene pomoći odradit će psihoterapija, jedan dio farmakologija, ali jedan dio pacijenti moraju odraditi sami, a mi smo im tu stručna i ljudska podrška - kazuje nam Bošković.“

¹⁹<http://www.dalmacijanews.hr/clanak/uug1-tomasovic-pitanje-svicarskog-franka-ni-u-kom-slucaju-ne-smije-i-ne-moze-biti-jedna-prica-koja-ce-posluziti-vladajucima-u-dokazivanju-biracima-za-predstojece-parlamentarne-izbore#/clanak/uug1-tomasovic-pitanje-svicarskog-franka-ni-u-kom-slucaju-ne-smije-i-ne-moze-biti-jedna-prica-koja-ce-posluziti-vladajucima-u-dokazivanju-biracima-za-predstojece-parlamentarne-izbore>

²⁰<http://www.slobodnadalmacija.hr/novosti/hrvatska/clanak/id/427620/psihijatrija-na-rabu-do-prije-15-ak-godina-izgledala-je-kao-iz-horor-filmova-a-danas-kao-da-je-u-svedskoj-u-zadnje-vrijeme-stizu-i-oni-koji-imaju-kredit-u-svicarcima>

PREGLED OKOLNOSTI SLUČAJA

O opsegu i zahvatu problema Franak najbolje govori činjenica da je ovakve kredite u Republici Hrvatskoj imalo preko 75.000 uglavnom mladih obitelji. Pritom je žalosna istina kako je broj osoba koje su direktno pogođene plasmanom takvih kredita i daleko veći. Naime, gotovo svi takvi krediti kao obveznike plaćanja imaju i sudužnike i jamce koji su također u financijskoj obvezi. Uzevši u obzir i činjenicu kako su, iz razloga što su mjesečne rate kredita u velikom broju slučajeva dosegle gotovo visinu cijelih mjesečnih primanja na temelju kojih je kredit odobren, financijske obveze tih građana uvelike podmirivali i članovi šire obitelji, jasno je da je broj građana koji je direktno pogođen posljedicama bio i znatno veći od brojke 200.000 osoba u Republici Hrvatskoj te bi realna procjena bila sigurno oko 400.000 građana. Još žalosnije je što su najmanje četvrtina od njih djeca. Razmjer ovog problema treba dakako sagledati i u kontekstu činjenice da su spomenuti krediti plasirani i na druga tržišta istočne Europe pa ukoliko ovome dodamo građane Mađarske, Poljske, Rumunjske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, još je više jasno o kakvim se razmjerima problema radi.

Važnim je i za istaknuti kako je plasman ovakvih kredita bio sastavni dio nepoštene poslovne prakse osam poslovnih banaka koja se odvijala u periodu 2004.-2008. godine, u kojem periodu je osam poslovnih banaka, redom u stranom vlasništvu, plasiralo sporne kredite. Protiv svih ovih poslovnih banaka (ovdje redom Osporavatelja zakona), uostalom vođen je i postupak zbog kolektivne zaštite prava potrošača i to pred TS u Zagrebu pod poslovnim brojem P-1401/12 te je presudom suda prvog stupnja ovakva poslovna praksa tuženika i pravomoćno potvrđena.

O samoj strukturi ovih kredita kao proizvoda koji su osmislile i kreirale poslovne banke, sada redom Osporavatelji zakona, valjda također detaljno elaborirati.

U spornim kreditima radilo se zapravo o kuskim kreditima koji su tek fiktivno/knjigovodstveno, od strane vjerovnika, iskazani kao kreditiranje u švicarskim francima. Svi građani Republike Hrvatske kreditirani su u kunama, krediti su isplaćeni u kunama, u samim ugovorima redovito se navodilo kako se radi o isplati u kuskjoj protuvrijednosti, a jedina valuta o kojoj su ugovorne strane pregovarala jedino je i uvijek bila kuna i ništa drugo. Troškovi obrade svih ovih kredita naplaćeni su u kunama kao i svi popratni troškovi koje su građani snosili, a i procjena kreditne sposobnosti građana vjerovnici su vršili u kunama, pošto je notorna činjenica da su svi korisnici ovih kredita plaće primali u kunama pa je i procjena visine mjesečne otplate vršena u kunama. Valjda istaknuti, kako je to uostalom točno naveo i sam predlagatelj zakona, vjerovnici za plasiranje ovih kredita nisu imali, niti su sukladno regulativi Hrvatske narodne banke, morali imati ti jedan jedini švicarski franak te su većinu svojih plasmana povukli iz depozita građana kojima su raspolagali, a koji su pretežito bili u kunama i eurima.²¹ Vjerovnici švicarske franke niti su imali, niti su plasirali građanima.

²¹ Uostalom ukazuje se kako je sama definicija kredita, u ekonomskom smislu, upravo korištenje depozita kao izvora sredstava kreditiranja, a koji se oplođuje plasiranjem kroz kredite i to naplatom kamate, a tako uostalom i tada važeći **Zakon o bankama čl. 3.** koji definira: „Bankovne usluge su primanje **novčanih depozita i odobravanje kredita i drugih plasmana iz tih sredstava** u svoje ime i za svoj račun...“ ili danas važeći **Zakon o kreditnim institucijama čl. 7. st. 1 i 2.** koji glase: (1) Bankovne usluge su primanje depozita ili drugih povratnih sredstava od javnosti i **odobravanje kredita iz tih sredstava**, a za svoj račun (2) Ako ovim Zakonom nije drukčije određeno, depozitom se smatra novčani polog na način definiran Zakonom o obveznim odnosima.“

Vjerovnici su naime, pošto su kune plasirali građanima, istovremeno povrat tog novčanog plasmana indeksirali, odnosno valutnom klauzulom vezali, uz kretanje švicarskog franka na svjetskim monetarnim tržištima. Da vjerovnici nisu imali nikakve švicarske franke jasno ukazuju službeni podaci HNB-a te analiza istih od strane prof. dr. sc. Drage Jakovčevića i prof. dr. sc. Ivana Lovrinovca²², profesora sa Ekonomskog fakulteta u Zagrebu temeljem tih istih podataka.²³, a na koje sa pozvao i sam zakonodavac.

U prilogu: Analiza prof. dr. sc. Drage Jakovčevića i prof. dr. sc. Ivana Lovrinovca

Nije nevažno napomenuti kako je period kreditiranja 2004.-2008. poznat kao „kreditni boom“ pa ga valja sagledati u cjelokupnog društvenom kontekstu. U citiranom periodu, dolazi do ekspanzije građevinskog sektora koji u suradnji sa poslovnim bankama hrvatskim građanima omogućava da na relativno jednostavan način dođu do kredita. Iako je takav omjer kreditiranja gospodarski gledano nepovoljan, već 2003. godine dolazi do situacije da krediti stanovništvu prelaze kredite gospodarstvu i to u omjeru 55 milijardi kuna prema 53,8 milijardi kuna, a taj trend se nastavio u cijelom spornom periodu. Naravno takvo ponašanje poslovnih banaka i građevinskog sektora bilo je sasvim legitimno i vođeno ciljem stjecanja dobiti međutim tijela državne vlasti pak, koja su morala biti vođena općedruštvenim interesima, nisu reagirala na danu situaciju. Valja istaknuti da je i sama država u tom periodu poticala kreditno zaduživanje stanovništva pa je prva nekretnina bila oslobođena plaćanja poreza, a kamate su se na kredit priznavale kao osnov godišnjeg povrata poreza. Slijedom svih ovih kombiniranih faktora, uz naravno legitimnu želju mladih obitelji da u okviru svojih realnih financijskih mogućnosti riješe stambeno pitanje, velika potražnja za „jeftinim“ stambenim kreditima omogućila je nerealno određivanje previsokih cijena stanova, a slijedom čega je onda došlo do napuhavanja nekretninskog balona koji se kasnije naslonio na financijsku krizu te balon kreditiranja indeksiranog u švicarskim francima, što je sve u konačnici rezultiralo krahom. Krah se pritom prelomio upravo preko leđa građana.

Ovdje je važno stoga napomenuti kako je i država zapravo imala direktnu materijalnu korist od svih, ovako kreditno zaduženih građanima, kako onima zaduženim u CHF valutnoj klauzuli, ali i u svim drugim kreditima. Banke su naime, a kako je i utvrđeno pravomoćnom presudom u kolektivnom procesu, kod svih kredita sa promjenjivom kamatom nezakonito i samovoljno povećavale kamatu, a u slučaju kredita u švicarcu, obračunavale i kamatu na uvećane glavnice zbog aprecijacije CHF. Radilo se zapravo o dvostrukom uvećanju kamate, kako u nominalnom iznosu s jedne strane, tako i u postotku u odnosu na uvećanu glavicu, a upravo je ovakvo postupanje dovelo do veće dobiti banaka u proteklom desetljeću, a što je za posljedicu imalo i veći priljev sredstava u državni proračun putem poreza na dobit. U velikoj mjeri radilo se o sistemskom riziku kreiranom od strane banaka, koji tijela državne vlasti nisu prevenirale, a

²² Redoviti profesori na katedri za financije EFZG, kao priznati autoriteti i predavači na studiju: Monetarna politika, Međunarodni financijski menadžment, Monetarna politika EU, Financijske institucije i tržišta Osiguranje i rizici, Burze vrijednosnica.

²³ Iz priložene analize sasvim je jasno kako banke u RH nisi imale nikakvo ekonomsko uporište za primjenu valutne klauzule u švicarskim francima te da za kreditiranje građana švicarske franke niti su posjedovale niti kupovale, a u periodu 2007.-2014. imale dobit od približno 23 milijarde kuna.

kojem riziku su banke izložile cijeli gospodarski sustav. Identična situacija je primjerice dovela do financijske krize u Aziji 90-ih godina.²⁴

METODOLOGIJA djelovanja poslovnih banaka koje su proizvele i kreirale to za građane nepodnošljivo stanje, a radi se o osam najvećih poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj, može se ukratko opisati na sljedeći način:

Sporni krediti plasirani su na tržište sistematski i tempirano, uz prateću, pomno planiranu i organiziranu, medijsku kampanju. Ti i takvi krediti su predstavljani pritom kao najpovoljnije rješenje jednog od temeljenih ljudskih potreba i prava – prava na dom, odnosno rješenje stambenog pitanja obitelji, uglavnom mladih. U reklamnu kampanju tih kredita potrošeni su milijuni kuna, a sukladno provedenim nezavisnim istraživanjima u spornom periodu oglašavanje tih kredita pokriva ukupno 3.914 oglasa²⁵ u svim medijima. Takvi „toksični proizvodi“ (o tome u nastavku izlaganja) kroz zavaravajuću praksu građanima predočavani su kao ugovori bez ikakvih rizika, odnosno rizik je trivijaliziran svodeći sve kredite u „isti koš“, izjednačavajući te kredite npr. s kunkskim kreditima s valutnom klauzulom u Eurima. Samo napomene radi, a kao potvrda da se radi o planiranom djelovanju i poslovnoj politici širih razmjera, jasno ukazuje činjenica da su u istom vremenskom periodu 2003.-2008. godine, dakle kada je švicarski franak bio na najnižoj razini na valutnim tržištima (omjer 1 CHF-4,2 kn), isti krediti bili plasirani i na tržišta Mađarske, Poljske, Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije itd., a čiji građani su svi danas dovedeni u isti položaj. U slučaju Republike Hrvatske radilo se pritom o proizvodu koji se plasirao na poprilično deregulirano tržište, u kojoj je situaciji dominantna strana, banka, svoje ciljeve ostvarila na način da su u sve Ugovore o kreditima indeksiranim u CHF valuti ugradile kombinaciju dvije izrazio štetne, nepovoljne i nepoštene ugovorne odredbe, sve u kombinaciji s anuitetnom otplatom kredita. Te dvije odredbe banke su koristile u gotovo svim kreditima u švicarskim francima i to u ugovorima koji su *defacto* standardizirani (tipizirani) obrasci banaka, dakle u takvim ugovorima u kojima nikakvih pregovora nije bilo niti moglo biti (sukladno načelu „uzmi ili ostavi“).

PRVA ODREDBA ugrađena u sporne ugovore jest odredba o **promjenjivoj kamatnoj stopi**, koja se stopa mijenja sukladno jednostranoj odluci banke, dakle odluci koja nije podložna nikakvoj kontroli, niti druge ugovorne strane niti neke treće nepristrane strane ili tijela. U bitnome to znači da banka ugovorenu kamatnu stopu mijenja kako god želi, bez ikakve suglasnosti građana koji je, očito samo nominalno, druga ugovorna strana. Ugovorna kamata i obveza povodom iste može se tako od strane banaka povećati bilo kada i bilo koliko. Naravno, povećanjem kamate posljedično se povećava početni otplatni anuitet čime se mijenja cijela otplata kredita. Zbog takvog protupravnog postupanja banaka, a koje od zakonodavne, izvršne ili monetarne vlasti ničim nije spriječeno, protiv osam poslovnih banaka vođen je sudski postupak zaštite kolektivnih prava i interesa pred Trgovačkim sudom u Zagrebu pod poslovnim brojem P-1401/12. U navedenom postupku, a o rečenom pitanju samovoljnog određivanja kamata, Visoki trgovački sud RH je dana 13.6.2014. g. donio pravomoćnu odluku i to na način da je presudom pod poslovnim brojem Pž-7129/13-4, utvrdio da je osam poslovnih

²⁴ Tako: Paul Krugman, *Currency Crises*, 2000., University of Chicago Press

²⁵ U prilogu dio press materijala poslovnih banaka uz analizu sveukupnog oglašavanja Briefing media d.o.o., Zagreb 2015.

banaka u razdoblju od 10.9.2003. god. do 31.12.2008. god. povrijedilo kolektivne interese i prava građana korisnika kredita tako što su u potrošačkim ugovorima o kreditima koristili nepoštenu ugovornu odredbu, a koja je ništetna, što je potvrdio i Vrhovni sud RH u konačnici u svojoj odluci poslovni broj Revt-249/14-2 od 9.4.2015, o čemu ste detaljno izvješteni u samoj prijavi.

Napomene radi, do dana stupanja na snagu „Zakona o konverziji“, niti jedna banka u Republici Hrvatskoj nije postupila po navedenoj presudi te niti jednom građaninu nije niti ponudila, a kamoli izvršila isplatu sredstava koje su nezakonito stekli na temelju tih ništetnih odredaba ugovora o CHF indeksiranim kreditima, a radi se o gotovo 5 milijardi kuna u svim kreditima. Za reći je pritom kako, a u pogledu ovih nezakonito stečenih sredstava, niti Hrvatska narodna banka, kao regulatorno tijelo, niti zakonodavna ili izvršna tijela RH nisu ništa poduzeli kako bi banke prisilile na poštivanje pravomoćnih presuda Republike Hrvatske čime se načela vladavine prava i pravne sigurnosti od strane poslovnih banaka, ovdje redom Osporavatelja zakona, izigravaju i obezvrjeđuju po jednom drugom načelu poznatom u narodu kao: „tko jači taj tlači“.

DRUGA ODREDBA koju su banke ugradile u sporne ugovore je **valutna klauzula**, koja je praktički obvezu korisnika kunskih kredita vezala uz kretanje švicarskog franka na deviznim tržištima, a o kojim kretanjima korisnici kredita nikakva saznanja van onih prezentiranim od strane banke nisu imali. Iako bi se sukladno redovnom tijeku stvari ta klauzula trebala koristiti u međunarodnom poslovanju i to između pravnih osoba, dakle na potpuno drugim osnovama i uvjetima, banke su valutnu klauzulu vezanu uz švicarski franak bez ikakvog objektivnog razloga (pogotovo imajući u vidu stabilnost kune kao domicilne valute) ugradile u potrošačke ugovore o kreditu sa fizičkim osobama.

O samoj valutnoj klauzuli već je, kao generalnom pojmu, podosta rečeno a i ocjena ustavnosti generalno valutne klauzule u pravnom sustavu predmet je o kojem će odlučivati i sam Ustavni sud pošto je takav zahtjev već postavljen. Međutim, na ovom mjestu je za istaknuti kako je proizvod zvan kredit indeksiran u švicarskom franku na najbolnji način razotkrio sve slabosti u neograničenom korištenju ovakve klauzule u smislu zloupotrebe prava. Naime, kreirajući proizvod koji je vezan uz valutu švicarski franak, a koja valuta nema nikakve veze sa monetarnim i gospodarskim kretanjima u RH niti ima nikakve veze sa depozitima iz kojih su svi ti krediti financirani poslovne banke, ovdje redom Osporavatelji zakona, izigravale su i povrijedile odredbe Ustava kao i zakonske odredbe (Zakon o HNB-u, čl. 3. i čl 4.) kojima je regulirana monetarna politika, a kojima se upravo preko Hrvatske narodne banke jamči stabilnost cijena, financijskog sustava i domaće valute, kune, i to na način da HNB štiti tečaj domaće valute kune i to isključivo prema EURU. Monetarna politika u Republici Hrvatskoj zasniva se upravo na tečaju kune prema Euru, kao nominalnom sidru. O tome sam HNB navodi²⁶

Zašto je važno održavati stabilnost tečaja kune?

²⁶ Izvor mrežne stranice hnb.hr

Hrvatska narodna banka **održava stabilnost tečaja kune prema euru** kako bi mogla ostvariti svoj temeljni cilj, a to je stabilnost cijena. Naime, u visokoeuriziranim gospodarstvima kao što je hrvatsko cijene su osjetljive na promjene tečaja. Uz promjene tečaja vezana su i inflacijska očekivanja stanovništva, koja su osobito izražena zbog loših iskustava s visokom inflacijom na ovim prostorima u prošlosti.

Je li se stabilnost tečaja dosad uspješno održavala?

Tečaj kune prema njemačkoj marki odnosno euru kretao se u razdoblju od njezina uvođenja 30. svibnja 1994. godine do današnjih dana u rasponu od plus/minus 6% oko prosječnog tečaja ostvarenog u tom razdoblju.

Zašto su onda banke, valutu švicarski franak, kao valutu za koju niti jedan građanin do 2004. godine u poslovnim prometu nije niti čuo, a kamoli da je koristio, valutu koja niti kod samih poslovnih banaka niti je bila u opticaju, toliko da je banke nisu niti imale u depozitima, valutu koja nije u nikakvoj korelaciji sa monetarnom politikom RH, uopće uveli u stambene potrošačke kredite?

Odgovor je samo jedan: Banke su ovako iskonstruiranu valutnu klauzulu, zlorabile i iskoristile kao način zaobilaženja domaće valute isključivo radi stjecanja ekstra profita. Krediti su građanima isplaćeni u kunama, iz kunskih ili eurskih depozita banaka, dok su građani bili dužni vraćati vrijednost kredita prema švicarskom franku kolika ona god bila u trenutku vraćanja svake pojedine rate. Nije nevažno pritom napomenuti kako su se te iste banke pritom same zaštitile od promjene tečaja nizom instrumenata, financijskih izvedenica, kao što su valutni swapovi, forward i futures ugovori i sl. i to sa matičnim bankama (defacto sa samima sobom). Da stvar bude još gora, rizik tih kredita je svim građanima prezentiran kao nikakav ili vrlo nizak, a radilo se zapravo o odredbi koja je pretvorena u instrument zarade, kojom su građani postali žrtve špekulacija valutnim tečajevima na svjetskim tržištima, a koje su sastavni dio kreditnih plasmana na dugi rok, a što građani nisu niti znali, niti mogli znati, niti su po zakonu morali znati, nego je naprotiv kreditna institucija bila dužna o tome transparentno građane obavijestiti, a niti jedna kreditna institucija to nije učinila. Korisnik ovih kredita pored informacija koje su mu pružene putem medija i od strane službenika banke nije dobio nikakve, a kamoli precizne i potpune informacije koje bi se odnosile na valutu švicarski franak kao takvu, nije mu pojašnjeno po čemu je iskazivanje kunske protuvrijednosti uz upravo tu valutu karakteristično, po čemu je specifično u odnosu na drugu valutu koja se istovremeno nudila (EURO), nisu mu pružene nikakve informacije o činjenici da Hrvatska narodna banka štiti i održava stabilnim samo tečaj eura prema kuni ²⁷, što to znači, da li je moguće da kuna ne izgubi na vrijednosti u odnosu na niti jednu valutu na tečajnoj listi HNB-a, a svejedno švicarski franak ojača prema kuni i zašto je to tako, na koji način u tom smislu se označavanje iznosa kredita u kunskoj protuvrijednosti uz valutu švicarski franak može odraziti na cjelokupnu obvezu i kako utječe na samu glavnica duga, nije mu predočeno postoji li rizik i kakav s obzirom na činjenicu

²⁷ Sukladno monetarnoj politici HNB-a, među ostalim sadržanoj na mrežnim stranicama te sadržanoj u potvrdi od 7. lipnja 2013.g. (ur.broj. 417-810-21/MK-2013) u dijelu koji se odnosi na politiku HNB-a u vezi s tečajnom politikom navodi se sljedeće: „Tečajna politika Hrvatske narodne banke temelji se na održavanju stabilnog nominalnog tečaja kune prema euru.“, kao i: „, Provođenje politike stabilnog tečaja kune prema euru istodobno znači da **tečaj kune prema svim drugim svjetskim valutama ne mora po definiciji biti pod kontrolom Hrvatske narodne banke.**“ - str. 144. presude TS u Zagrebu, poslovni broj P-1401/2012.

da se radi o valuti koja ima poseban status na valutnim tržištima u smislu da se radi o „*safe heaven*“ valuti, što znači taj pojam, kako se on reflektira na obvezu korisnika kredita, potrošaču nije prezentirano da ne postoji nikakva gornja granica njegove moguće novčane obveze na način da tužitelj na taj način može biti u obvezi tuženiku vratiti iznos koji je pet, deset ili sto puta veći od dobivenog, nije mu pojašnjen odnos visine kamatne stope i rizičnosti kredita, koji su rizici vezani uz kredit, koliki i za koga, korisniku nije predočeno što je to valutni rizik konkretne valute CHF, postoji li valutni rizik u konkretnom CHF slučaju, koliki je u konkretnom ugovoru, što je kamatni rizik, postoji li kamatni rizik u konkretnom slučaju, koliki je i da li je i kako vezan uz valutni rizik, koliki je razmjer rizika vezivanja uz valutu CHF s obzirom na vremenski period na koji se kredit uzima, tužitelju nisu izloženi razlozi i pojedinosti mehanizma izmjene cjelokupne ugovorne obveze slijedom indeksiranja uz baš tu konkretnu valutu i odnos te odredbe s drugim odredbama o isplati naknade davatelju kredita posebice u istovremenoj kombinaciji s odredbama o promjenjivoj kamatnoj stopi i anuitetnoj otplati koje su također sadržane u konkretnom ugovoru i to tako da na temelju točnih i razumljivih kriterija može predvidjeti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze. Korisniku nije pojašnjeno u konačnici da se radi o visoko rizičnom proizvodu u kojem je sav rizik prebačen na leđa potrošača, a niti jedan rizik na strani poslovne banke, premda je upravo potpuno informiranje osnovni preduvjet donošenja valjane i informirane odluke koja bi onda jedino kao takva mogla biti valjana podloga za zaključenje ovakvog ugovora.²⁸ Korisniku kredita uopće nije bilo objašnjeno da se knjigovodstveno kroz bančinu vanbilancu stvara obveza banke u CHF valuti, dok je istodobno u bilanci ta obveza prema investitoru štediši ili eventualno kreditoru prikazana ili u kunama ili u euro iznosu. Dakle, stvarna obveza banke prema investitorima bila je u kunama i eurima, a obveza u vanbilanci nije obveza prema investitoru, nego obveza prema drugoj ugovornoj strani u forward ugovorima, u kojima domaća banka i inozemna banka „matica“ u stvari trguju novcem investitora i novcem dužnika kao da se radi o burzi. Bitno je protom naglasiti, dakle, da investitori ne gube ništa konverzijom, nego dapače, banka kao poslovni subjekt ima trošak uslijed svojih vanbilančnih ugovaranja.

Drugim riječima minimum informacija o švicarskom franku morao je biti:

- a) CHF je valuta u koju trgovci/špekulanti sklanjaju kapital u vrijeme svjetskih kriza. Drugim riječima, prodaju dolare, eure, kune i ostale valute, a kupuju CHF – zbog čega uslijed velike kupovine CHF-a u kratkome roku jako raste tečaj CHF-a u odnosu na sve valute.
- b) CHF je valuta koja je izrazito nestabilna, zbog činjenice pod a).
- c) CHF je već i prije, od 70.-ih godina 20. stoljeća pa do 2003. godine narastao u odnosu na DM i EURO oko 160% - to je dokaz da se radi o izrazito nestabilnoj, ali i izrazito jakoj valuti.
- d) CHF je u doba plasiranja CHF kredita bio relativno stabilan, i to je svakako bila varka koju prosječan potrošač nije mogao vidjeti zbog svojeg šturog poznavanja tržišnih zakonitosti.

²⁸ Tako i dr. sc. Emila Miščenić, Usklađivanje prava zaštite potrošača u Republici Hrvatskoj, UDK: 366.54(497.5): „**Obveza informiranja** (eng. Information duty) potrošača je **jedan od najznačajnijih instrumenata zaštite potrošača** koji se odnosi na obvezu trgovca da u **predugovornom i ugovornom stadiju potrošaču pruži sve potrebne informacije o predmetu i sadržaju ugovora** i pravima i obvezama potrošača iz ugovora.“

- e) CHF se ne ponaša jednako kao i euro u odnosu na kunu, jer HNB maksimalno moguće štiti tečaj kune u odnosu na tečaj eura, dok ne štiti tečaj kune u odnosu niti na jednu drugu valutu.
- f) Ako raste tečaj CHF-a u odnosu na euro, on raste i u odnosu na kunu.
- g) Ako raste tečaj eura u odnosu na kunu, raste i tečaj CHF-a u odnosu na kunu. To znači da je ugovorena valutna klauzula CHF u stvari za dužnika dvostruki valutni rizik za razliku od valutne klauzule euro.
- h) Kuna može oslabiti u odnosu na CHF, a da pritom tečaj u odnosu na Euro i sve ostale valute ostane nepromijenjen.
- i) Središnja banka Švicarske držala je (baš poput središnje banke Hrvatske) također politiku obrane tečaja svoje nacionalne valute u odnosu na Euro i to na način da je granica bila 1,2 CHF za jedan Euro.
- j) Banka mora imati pokriće za plasirane CHF kredite. To pokriće može biti:
- štednja u CHF-u u bilanci banke
 - primljeni CHF krediti (od inozemnih banaka) u bilanci banke
 - CHF zapisi u vanbilanci.
- k) Banka koja nema ugovorene iznose CHF kredita pokrivene štednjom ili kreditima u bilanci, štiti se od valutnog rizika kroz vanbilancu ugovaranjem tzv. forward ugovora s valutnim swapom.

Dok se dakle s jedne strane (u odnosu banka – potrošač) prema stajalištu Osporavatelja zakona, nije potrošaču ništa posebno, u smislu pružanja informacija, moralo reći možda je najbolje pogledati što je, s druge strane, sama banka poduzimala po takvim kreditima.

Kako naime funkcionira bankarski izum koji se zove forward ugovor s valutnim swapom koji se primjenjuje u svrhu hedginga valutnoga rizika?

Ukoliko su ovi pojmovi Sudu zacijelo potpuno nerazumljivi to se moli Sud da uzme u obzir koliko su mogli biti razumljivi prosječnom potrošaču. Međutim, radi se o relativno jednostavnim matematičko financijskim operacijama koje doslovce preko noći nekome donose ogromnu dobit, a nekom drugom ogroman gubitak. Osim naravno kada se radi o bankarskom proizvodu u kojem slučaju je teret jednosmjerni: kada su banke u pitanju gubitak svakako pada na leđa potrošača. O čemu se tu stvarno radi?

Poslovne banke kod plasiranja kredita s valutnom klauzulom, sukladno propisima HNB-a, moraju imati pokriće za plasirane kredite u istovjetnoj valuti. Dat ćemo jedan hipotetski primjer, koji iako ponešto simplificiran, u biti objašnjava sam mehanizam. Ako je banka A plasirala milijardu CHF-a u kunskoj protuvrijednosti, onda ona mora imati tih milijardu CHF-a pokriveno ili štednjom u bilanci banke ili primljenim kreditima opet u bilanci banke. Međutim, događa se da banka A tijekom 2007. i 2008. plasira jednu milijardu CHF kredita, ali krajem 2008. ima svega cca. 300 milijuna CHF pokrića u štednji u bilanci banke. Zbog te činjenice da banka A uopće nema sredstva u valuti u kojoj je kredite plasirala, banka A *hedžira* i štiti se od pada tečaja za ukupno 700 milijuna CHF. Budući da banka dakle nema tih 700 milijuna CHF u bilanci, ali ima eure i kune, onda banka prebacuje knjigovodstveno protuvrijednost eura za 700 milijuna CHF-a u vanbilancu, pa sklapa s bankom B „maticom“ tzv. forward ugovor s valutnim

swapom. Kao što je vidljivo iz dostavljenih analiza ukazuje da je banka B sjedište iste banke A, samo u inozemstvu. Valja napomenuti da je za kredit upravo i uporabljen iznos štednje od 300 milijuna CHF te još 700 milijuna protuvrijednosti iz euro (kunske) štednje. Forward ugovorom ugovara se dakle sljedeće:

- ugovara se da će banka A razmijeniti spomenute eure za 700 milijuna CHF s bankom B, istom bankom A sa sjedištem npr. u Austriji prema fiksnom tečaju koji oni ugovore.
- ugovara se da će potpuno istu količinu eura banka B vratiti banci A nakon pola godine, a banka A će vratiti banci B 700 milijuna CHF, bez obzira kakav bio tečaj eura u odnosu na CHF (vidi gore); sve se to, naravno, radi samo knjigovodstveno, a ugovor se ponavlja iz godine u godinu, svaki put za iznos nepokrivenog dijela kredita
- ugovara se i nekakva kamata za taj posao, koja je manje bitna u objašnjenju
- i tako, tijekom tih transakcijskih krugova, tečaj eura je pao 30% u odnosu na tečaj CHF-a, a to znači da banka A ne dobiva natrag ukupnu protuvrijednost za 700 milijuna CHF trenutne vrijednosti, nego dobiva vrijednost koju je ugovorila na početku, a za novu razmjenu protuvrijednosti 700 milijuna CHF banci B mora poslati razliku u trenutnom tečaju (30% vrijednosti) koju banka B knjiži kao dobit po derivatima
- događa se to da istodobno banka B stvara dobitak po derivatima, a s druge strane to je gubitak dužnika koji se očituje u 30% naraslim glavnica koje moraju otplaćivati.

Sve gore opisano je vrlo pojednostavljeno, ali u praksi se to događa vrlo slično.²⁹

Forward ugovori s valutnim swapom rade se često i kratkoročno, a služe tome da banka u svakome trenutku imam maksimalno pokriće za kredite s valutnom klauzulom upravo u toj valuti, makar to pokriće bilo samo knjigovodstvena matematičko ekonomska aktivnost. Da tih aktivnosti nije bilo, zaradu na rastu tečaja CHF ne bi imale banke matice, nego bi zaradu na rastu tečaja na anuitetima CHF imale „domaće“ banke.

Ukratko, na takav način banke koje su ugovorile CHF kredite iznijele su svojim bankama maticama više milijardi kuna tijekom vremena kada je tečaj CHF-a naglo rastao. I zbog toga, u konverziji CHF kredita „domaće“ banke uistinu imaju gubitak. Međutim, banke matice - vlasnice „domaćih“ banaka (banke majke), imaju enormnu dobit na običnom knjigovodstvenom matematičkom triku, stoga je očigledno da cijela bankarska korporacija nema u stvari baš nikakav gubitak od konverzije, nego nema ekstra dobit, koju bi imala da nije bilo konverzije. Valja napomenuti da se za ekstra dobit od tečajnih razlika ne naplaćuje nikakav porez, jer je ta dobit nevidljiva u Hrvatskoj

Izvan bilo kakve razumne sumnje je za ustvrditi to da su potrošači znali samo dio iznesenog sasvim sigurno nitko od potrošača takve obveze, sa svim tim saznanjima, ne bi nikada preuzeo.

Napomene radi, od 2003. godine do 2015. došlo je do povećanja tečaja CHF prema kuni od nekih **76%**! Prije 2003., tečaj CHF-a u odnosu na Euro i DM u razdoblju od 30 godina narastao je za gotovo 200%

²⁹ Analiza Neven Vidaković, ekspertna analiza 2015.

- kako je moguće da se dugoročni krediti nude s valutnom klauzulom čija valuta je u prethodnom periodu imala toliko veliki rast tečaja u odnosu na Euro i DM, a da se buduće dužnike na to uopće ne upozori? Mjesečne rate građana kombinacijom tih dviju odredaba porasle su pak 76% + XY % (izmjena kamatne stope koliko je već banka odlučila) i to na način da je porasla i glavnica i kamatna stopa.

KAO TREĆA, uz rečene dvije odredbe, u sve sporne ugovore ugrađena je i **anuitetna otplata kredita** koja pojednostavljeno rečeno, znači da građani u prvim godinama kredita otplaćuju veliki dio kamate, a tek zatim veći dio glavnice. U kombinaciji s dva ranije navedena parametra gdje i kamata i glavnica bez ikakve kontrole rastu sasvim je jasno da se dug građana nije mogao uopće odrediti pa time i nikada otplatiti te da su građani koji su uredno otplaćivali takve kredite po pet, šest, deset godina s povećanim ratama skoro do 100% nakon uredne otplate dugovali više nego kada im je kredit dan. Glavnica u tim kreditima se njihovim **urednim plaćanjem** kredita **povećavala** što je logički, pravni i ekonomski apsurd. Nakon primjerice 10 godina uredne otplate glavnica je veća nego prvi dan uzimanja kredita !

U budućnosti su korisnici kredita na taj način mogli dugovati ili duplo, troduplo, pa teoretski i sto puta više.

Na primjeru kredita sa početnom ratom **6.971,00 kn**, rata u jednom periodu doseže 10.625,00 kn, a prema najvišem tečaju je iznosila u jednom trenutku **11.953,00 kn**.

Na primjeru kredita sa početnom ratom **6.055,00 kn**, rata u jednom periodu doseže 10.871,00 kn, a prema najvišem tečaju je iznosila u jednom trenutku **12.939,00 kn**.

Na primjeru kredita sa početnom ratom **3.553,00 kn**, rata u jednom periodu doseže 6.385,00 kn, a prema najvišem tečaju je iznosila u jednom trenutku **6.647,68 kn**.

Iz rečenih primjera te iznesenog sasvim je jasno zašto upravo kombinacija gore pobrojanih elemenata, svih ugrađenih u sporne ugovore o CHF indeksiranim kreditima, činila takve kredite toksičnim, opasnim i štetnim, a posljedice za cijelo društvo su nesagledive.

Ono na što se Sudu posebno želi ukazati, jest činjenica da se radilo o stambenim kreditima s dugoročnim, u velikom broju slučajeva cjeloživotnim obvezama, pošto se isti kreću u rasponu 10-30 godina. Oko 80% kredita indeksiranih u švicarskom franku su bili stambeni krediti. Radilo se pritom o legitimnim očekivanjima građana u smislu ostvarenja prava i sloboda koje bi svaki građanin u 21. stoljeću morao imati: pravo na ljudsko dostojanstvo, zaradu i materijalne uvjete kojom bi omogućio sebi i obitelji slobodan i dostojan život, socijalnu sigurnost, podmirenje osnovnih životnih potreba, odnosno pravo planiranja svoje budućnosti i budućnosti svoje djece. Ukoliko mehanizam djelovanja ovih kredita povežemo sa ročnosti ovih kredita (10-30 godina) sasvim je jasno zašto su ovi krediti građane financijski, moralno i egzistencijalno uništili. Na to ukazuje jedna vrlo jednostavna činjenica. Unatoč tome da su građani svoje kredite uredno plaćali njihova novčana obveza se nije smanjivala, nego rasla.

Ovo doslovno znači da građani doslovno nisu uopće znali, niti su mogu znati koliki im je dug, kolika im je glavnica, kolika kamata te koliki će im dug, bilo glavnica ili kamata biti sutra, preksutra, a kamoli za trideset godina. Kao što je Podnositelj već prije iznio upravo na ovaj način dovedeni su u položaj financijske ovisnosti i egzistencijalne podčinjenosti i podređenosti koji svoju vanjsku manifestaciju, ima u obliku modernog dužničkog ropstva. Ovakvo stanje je u

direktnoj protivnosti sa zajamčenim i priznatim ljudskim pravima i temeljnim slobodama koje su proklamirane kako Ustavom RH te temeljnom aktu Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, pa makar da se i samo radilo o nedopuštenom i nezakonitom zadiranju u privatno vlasništvo građana, a radilo se ne samo o tome već o povredi ljudskih prava kao integritanog sustava za zaštitu ljudskog dostojanstva, koji je sustav u ovom slučaju sistematski i planirano ignoriran i prekršen.

U ŠIREM ASPEKTU, upućujemo Sud i na neka rješenja iz zemalja koje su se našle pred istim problemom time da se neke zemlje već problem uspješno riješile dok su neke u procesu rješavanja.

Mađarska je problem spornih kredita u potpunosti riješila. Naime, mađarski Vrhovni sud (Kuriya) je odlukom pod brojem GPJ 2/2014, a temeljem prethodnog mišljenja Europskog suda u predmetu C-26/13, Kasler-OTP, odlučio: „ako je potrošač s pravom mislio da tečajni rizik nije realan ili ga tereti samo u ograničenoj mjeri, na temelju manjkavih informacija koje je dobio ili izostanka informacija od financijske ustanove, odredba ugovora koja se odnosi na tečajni rizik nepoštena je, zbog čega je ugovor djelomično ili potpuno nevažeći.“ Na temelju ove odluke zakonodavna vlast u Mađarskoj odmah je reagirala te u obliku zakonske regulative osigurala provedbu ove odluke na način da je izvršena konverzija svih ovih kredita u domaću valutu (forinte) te su banke obvezane vratiti preplaćene iznose građanima, što su u konačnici i učinile.

U prilogu: Preslika presude poslovni broj C-26/13, Kasler-OTP

Republika Austrija je problem ovakvih kredita u potpunosti prevenirala. Naime, kako vam je već ranije ukazano Austrijska narodna banka (OeNB) te FMA (regulatornu agenciju) su još 2006. godine tiskali brošuru *Informativni letak o rizicima deviznih kredita*, a koja je u smislu prezentacije za klijentima prije zaključenja posla, bila obvezna. Brošura je tiskana u 300.000 primjeraka, a nakon njene obvezujuće implementacije u predugovornu fazu sklapanja poslova krediti sa valutnom klauzulom u švicarskom franku nestali su sa tržišta. Štoviše, čak i u takvoj situaciji Austrijski vrhovni sud presudom broj OV-184/2013, potvrdio je presudu Višeg pokrajinskog suda u Innsbrucku kojom je ugovor sa valutnom klauzulom proglasio ništavnim navodeći u bitnom kako banka nije u ugovoru objasnila sve rizike takvog kredita te je istome dosudila naknadu štete.

U prilogu: Preslika i prijevod Informativnog letka o rizicima deviznih kredita

Crna Gora je problem spornih kredita također riješila zakonodavnim putem te je tamo također donesen zakon o konverziji.

Poljska, Rumunjska i Bosna i Hercegovina također su u postupku zakonodavnog rješavanja problema kreditiranja vezanog uz švicarski franak.

U pogledu samih FINANCIJSKIH I GOSPODARSKIH UČINAKA ZID ZPK 2015, Podnositelj navodi kako se točnim ukazuju očitovanja Podnositelja sadržana u predstavci poslanoj Ustavnom sudu 3.11.2015. godine u pogledu tada predložene privremene obustave samog Zakona.

Već tada su Osporavatelji zakona pokušali djelovanje zakona predstaviti kao iznimno otegotno za njegove adresate, redom pokušavajući pritom, potpuno neosnovano, financijsku težinu konverzije koja bi otpadala na svakog pojedinog adresata predstaviti kao financijsku

nestabilnost cjelokupnog sustava. Istina je bila upravo suprotna jer je upravo ovo i ovakvo štetno kreditiranje bilo generator nesigurnosti i nestabilnosti samog sustava, a Zakon je takvo stanje konačno dokinuo.

Osporavatelji zakona nisu se pritom libili navoditi argumente poput:

- nemjerljive štete cijelom bankarskom sektoru
- štete ukupnom gospodarstvu
- slabljenja tečaja kune prema euru
- pada međunarodnih pričuva
- nepovjerenja investitora
- nepopravljivih posljedica

Sve ove činjenice ukazale su se do dana podnošenja ovog očitovanja kao potpuno neosnovane. Niti je nastala ikakva šteta gospodarstvu, niti je došlo do slabljenja tečaja kune prema Euru, niti je došlo do pada međunarodnih pričuva, niti je došlo do nepovjerenja investitora. Sve suprotno. Podnositelj posebice apostrofira činjenicu da su građani koji su podigli ove štetne stambene kredite bili u najvećem dijelu pripadnici tzv. srednjeg sloja i to građani u najboljim i najproduktivnijim godinama (30-50). Mahom se radilo o mladim obiteljima koje su bile kreditno sposobne te radno aktivne sa solidnim primanjima (nesporna je činjenica da krediti od strane vjerovnika nisu ni mogli biti odobreni osobama bez dovoljnog iznosa primanja, socijalnim slučajevima i sl.) te je ovim lihvarskim kreditima zagašen i slomljen najpotentniji i najproduktivniji dio stanovništva. Ne samo da obitelji koje su zapale o ovaj oblik dužničkog ropstva sebi nisu više mogle priuštiti potrošnju na dobra i usluge koje nisu najnužnije za život, a koje nedvojbeno čine dio čovjekovog identiteta, kao što su kulturne potrebe, knjige, koncerti, kazalište, već velik dio njih više nije imao sredstva niti sredstva za podmirenje osnovnih potreba higijene, odjeće i obuće. Notorna je činjenica da je, usprkos svim nedaćama koje su ih snašle te činjenici da su njihova dugovanja porasla za dvostruke iznose, velika većina svih tih građana i njihovih obitelji prvenstveno podmirivao svoje kreditne obveze. Žargonom rečeno: „Prvo plati kredit, a za ostalo što ostane“.

Da je tome tako, te da je konverzija kredita imala i ima samo pozitivne učinke ukazuju svi objektivni pokazatelji hrvatskog gospodarstva na način da nakon provedene konverzije kredita hrvatsko gospodarstvo bilježi najviše stope gospodarskog rasta, a jednako tako i sami Osporavatelji zakona bilježe najviše razine iskazane dobiti.

1) O financijskim učincima koje je konverzija kredita proizvela za hrvatsko gospodarstvo govore i podaci Hrvatske narodne banke koja je u svom izvješću od 13. srpnja 2016. (raspravi o gospodarskim kretanjima) zaključila kako se (nakon konverzije kredita) nastavlja oporavak hrvatskoga gospodarstva, uz očekivanu godišnju stopu realnog rasta BDP-a od 2,3% te ukazuje na porast svih elemenata domaće potražnje. Pritom je predviđen rast osobne potrošnje veći nego 2015. godine, a ukazano je na brži rast zaposlenosti i realnih bruto plaća. Pozitivna kretanja prema projekcijama HNB-a trebala bi se nastaviti i u 2017., kada bi se očekivani rast realnog BDP-a mogao ubrzati na 2,5%.

2) Istovjetne učinke konverzije kredita, u smislu utjecaja povećane potrošnje stanovništva na BDP, službeno je utvrdila i Europska komisija u svom izvještaju još iz veljače 2016. u kojem je već tada bilo navedeno: "Gospodarski rast će vjerojatno usporiti u četvrtom tromjesečju, no sve u

svemu, očekuje se da je gospodarstvo u cijeloj 2015. poraslo za 1,8 posto. Zahvaljujući **snažnom zamahu do kojeg je došlo u drugoj polovini 2015.**, procjenjuje se da će se u 2016. oporavak učvrstiti", kao što je i bilo navedeno kako: „Po procjenama Komisije, bilanca plaćanja u 2015. bila je u plusu rekordnih 4,2 posto BDP-a, poduprta snažnim robnim izvozom i dobrom turističkom sezonom. Privremeno poboljšanje **registrirano je i na poziciji primarnog dohotka, kao rezultat gubitaka bankama u inozemnom vlasništvu zbog konverzije CHF kredita.**“

3) Sve to potvrđeno je i sada u izvještaju iz studenog 2016., kada je Komisija jasno definirala utjecaj povećane potrošnje stanovništva na BDP. Naime Komisija je u izvješću od 9.11.2016. godine u znatno povećala procjenu rasta hrvatskog gospodarstva u 2016. godini, i to na 2,6 posto u odnosu na proljetne projekcije kada je prognozirala rast od 1,8 posto.

"Očekuje se da će ove godine hrvatsko gospodarstvo rasti 2,6 posto na temelju **rasta potrošnje**, snažnog investicijskog rasta i rekordne turističke sezone", navodi Komisija u jesenskim ekonomskim prognozama. Za sljedeću godinu, Komisija predviđa rast od 2,5 posto, a 2018. godine za 2,4 posto. Deficit proračuna opće države ove godine, po Komisijinim prognozama, trebao bi iznositi 2,1 posto, sljedeće godine 1,8 posto, a 2018. pasti na 1,4 posto. Smanjenje deficita zaustavilo je rast javnog duga, koji se ove godine projicira na 85 posto BDP-a, dok je prošle godine iznosio 86,7 posto. Sljedeće dvije godine javni dug bi se treba nastaviti smanjivati - 2017. na 84,3 posto, a 2018. na 82,8 posto.

"**Smanjenje javnog duga rezultat je većeg rasta BDP-a** i aprecijacije kune, budući da je većina duga u eurima", navodi Komisija.

Domaća potražnja najzaslužnija je za rast, a nakon toga slijede investicije. U prvoj polovini ove godine potrošnja je porasla za 4,8 posto, a investicije 2,3 posto, ističe Komisija.

Posebice se naglašava stajalište Komisije kako je **pad proračunskog manjka** opće države velikim dijelom rezultat ubrzanja gospodarskih aktivnosti. U prva tri tromjesječja, **prihodi od poreza na dobit i od PDV-a bili su jako dobri, a rastuća privatna potrošnja** i odlična turistička sezona poništili su učinke deflacije.³⁰

3) I mnoge su druge institucije, nakon rasta gospodarstva, posljednjih mjeseci povećale procjene rasta hrvatskog BDP-a. Tako Hrvatska narodna banka (HNB) očekuje rast od 2,3 posto, dok je prije očekivala 1,8 posto, Europska banka za obnovu i razvoj (EBRD) povećala je, pak, procjenu rasta BDP-a s prethodnih 1,5 na 2,3 posto, Ekonomski institut Zagreb prema posljednjim procjenama u ovoj godini očekuje rast od 2,6 posto, dok je prije očekivao 1,9 posto, većina domaćih makroekonomista očekuje rast BDP-a veći od 2 posto, a kuriozitet predstavlja i činjenica da je Addiko Bank d.d. (kao jedan od Osporavatelja zakona) povisila procjenu rasta gospodarstva s prethodnih 2 na 2,7 postotnih poena.

4) Da su konverzija kredita u francima i predah koji je došao s nižim ratama kredita pogurali i osobnu potrošnju stanovništva i to više nego što se očekivalo utvrdio je i **Državni zavod za statistiku** koji je tako u izvještaju za svibanj 2016.³¹ objavio kako je hrvatski BDP u prvom kvartalu 2016. rastao 2,7 posto, za što je prema njihovim procjenama zaslužno nekoliko faktora: dobar izvoz, ubrzanje investicija, ali i rast osobne potrošnje građana. Naime, uz lagani

³⁰ Izvještaj EK za Hrvatsku, studeni 2016., dostupno na:

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eedp/dpo28_en.htm

³¹ Dostupno na mrežnim stranicama www.dzs.hr

rast plaća i povećanje zaposlenosti jedina nova okolnost koja se dogodila u prvom kvartalu bio je učinak konverzija kredita sukladno Zakonu. Prema analitičarima Večernjeg lista:³²

„Oko Nove godine pedesetak tisuća stambenih dužnika u francima dobilo je niže rate kredita, a s preplatama stigao im je predah u plaćanju redovnih kredita. Svima koji imaju preplatu iduće se rate umanjuju za 50 posto dok se ne iskoristi preplaćena svota. Razlika je očito završila u potrošnji. Dodatni je impuls došao i zbog uskrсне potrošnje. Ubrzanje investicija najugodnije je iznenađenje, a stopa rasta od 3,4 posto najveća je od kraja 2008 godine. Investicijski je zamah došao od privatnog sektora jer je državni sektor manje investirao zbog smjene vlasti i ekipiranja nove Vlade.“

O financijskim učincima koje je konverzija kredita **proizvela za same adresate** govori dovoljno činjenica:

5) da su poslovne banke nakon iskazanih gubitaka 2015. zbog konverzije, u prvome kvartalu 2016. ostvarile bruto dobit **200 milijuna eura** odnosno 159% više nego u prvome kvartalu 2015. Ekonomski časopis Poslovni dnevnik doslovno navodi: „**Procvat hrvatskog bankarskog tržišta: U prvoj polovici godine ostvarili dobit od 2,9 milijarde kuna.**“³³

Među ostalim se navodi: „Hrvatski bankarski sustav prvo polugodište 2016. godine je završio sa **neto** dobiti od **2.9 milijardi kuna** što je više od dvostruko (~140%) u odnosu na isto razdoblje 2015. godine. Takav rast dobiti imao je pozitivan učinak na pokazatelj, povrat na kapital (ROE-return on equity), koji je za prvo polugodište 2016. godine iznosio 5,5%, što je rast od 3,2% u odnosu na prvo polugodište u 2015. godini. Takav rast je relativno najveći u Adriatic regiji, te drugi najveći nakon Mađarske u opsegu analiziranih tržišta u Centralnoj Europi.“

Sama Zagrebačka banka d.d. (kao Osporavatelj zakona) ostvarila je u prvih devet mjeseci ove godine dobit nakon oporezivanja u iznosu od 1,14 milijarde kuna. Poslovni prihodi Zabe za prvih devet mjeseci ove godine iznose 3,22 milijarde kuna te su u odnosu na isto razdoblje lani povećani za 434 milijuna kuna ili 15,5 posto, kako se navodi u izvješću, nižih troškova financiranja te porasta neto dobiti od trgovanja i ostalih prihoda. Bančin neto prihod od kamata istodobno je dosegnuo 2,06 milijardi kuna, što je 69 milijuna kuna ili 3,5 posto više nego u isto vrijeme lani, a rezultat je stabilnog prosječnog volumena kredita i nižih troškova financiranja, kažu iz Zabe.

6) Gore izneseni financijski aspekti ukazuju na još jednu posljedicu konverzije, a koju Osporavatelji zakona hotimice nisu naveli. Svi krediti indeksirani u CHF valuti konvertirani su u EURO kredite i to po znatno višim EURO kamatnim stopama, uz nedopuštenu primjenu sudski utvrđenih nezakonitih povećanja tih kamatnih stopa pa će poslovne banke u sljedećih deset do dvadeset godina (ovisno o ročnosti stambenih kredita) naplatiti znatno veće iznose na ime ugovornih kamata po tim kreditima. Izlazne se kamatne stope iz konverzije kreću od 5-7 % fiksne marže plus EUROIBOR (ili drugi parametar). Kako je EURIBOR danas na razini ispod nule sasvim je jasno da će se njegovim izvjesnim povećanjem u budućnosti ovi stambeni krediti otplaćivati po kamatnim stopama do skoro 10% (uz zakonsko ograničenje od 8,5 % kao maksimalan iznos kamate). To je enormna zarada na konverziji koje banke nigdje nisu prikazale.

³² Objavljeno, VL, 31.5.2016.

³³ Izvor: <http://www.poslovni.hr/trzista/procvat-hrvatskog-bankarskog-trzista-u-prvoj-polovici-godine-ostvarili-dobit-od-29-milijarde-kuna-320524>

7) Vezano na gore izneseno podnositelj iznosi i još jednu činjenicu, koja samo ukazuje kako su Osporavatelji zakona sebe same pogrešno poistovjetili kao prvo sa cjelokupnim bankarskim sustavom u RH, a zatim sa cjelokupnim gospodarstvom. Naime, nakon postupka konverzije velik dio korisnika kredita, a slijedom svođenja kreditnog zaduženja u realne okvire, konačno je dobio priliku dalje upravljati sa svojim kreditnim zaduženjem te konvertirati kredite u kune ili jednostavno refinancirati kredit kod druge banke pod povoljnijim uvjetima. Naime, razlozi su dvojaki. Kao prvo, glavnica dugovanja konačno je svedena u okvire normalnog kreditnog odnosa na način da je umanjena srazmjerno uplatama korisnika kredita te je sada mogla poslužiti kao realna osnova za refinanciranje. Notorna je činjenica da su sa dvostruko povećanim glavnica dužnici bili onemogućeni u bilo kakvim kretanjima između banaka. Kao drugo, poslovne banke su u postupku konverzije kredita korisnicima zaračunale visoke izlazne kamatne stope, iako su kamatne stope trenutno na tržištu bile osjetno niže. Radi se o odnosu od čak 2-3% postotna poena razlike.³⁴ Slijedom ova dva čimbenika velik broj korisnika kredita je kredite refinancirao i to na način da je stare kredite otplatio, zatvorio, a podigao nove kredite. Na ovaj način profitirale su stare banke, a posebice nove banke, konkretno Hrvatska poštanska banka d.d., kao banka koja nije nosila „hipoteku“ švicarskog franka i koja je prva spustila kamatne stope na stambene kredite u kunama. Rezultati HPB d.d. su stoga u 2016. godini iznimni pa je tako primjerice HPB d.d.: zabilježio neto dobit i operativnu dobit koji nadmašuju rekordnu 2015. (147,5 milijuna kuna) • rast tržišnih udjela • rast ukupnih kredita i depozita • snažan rast stambenih kredita • 26 tisuća novootvorenih tekućih računa • prirast klijenata u 2016. za 13 tisuća.³⁵

Svemu iznesenom valja nadodati i činjenice koje je Podnositelj iznio već u Predstavci povodom predložene djelomične obustave Zakona:

8) Smanjenje glavnice uvećano je za učinak manjka i preplate, učinak koji iznosi cca. 850 milijuna eura.

9) Na poreznim olakšicama koje su propisane „Zakonom o konverziji“ poslovne banke će vratiti i dodatnih 20% učinka konverzije odnosno 170 milijuna eura, nakon čega se učinak konverzije za banke smanjuje na 580 milijuna eura

10) Svi CHF indeksirani krediti bili su vezani uz jednostrano promjenjive kamatne stope čija je promjena u sedam poslovnih banaka sudski utvrđena nezakonitom te su banke Zakonom o konverziji „abolirane“ u isplati iznosa nezakonito stečenih kamata u CHF kreditima te nisu vratile dužnicima preplaćene kamate na temelju kolektivne pravomoćne sudske presude. Dio dužnika nije pokrenuo sudske postupke, a nakon konverzije 50.000 dužnika to vjerojatno neće niti učiniti, pa banke na temelju toga neće ostati bez dodatnih 400 milijuna eura (preplaćene + zatezne kamate u CHF kreditima, prosječno 8.000 eura po kreditu); time se učinak konverzije smanjuje na 180 milijuna eura.

11) Činjenica je da se za određeni postotak smanjio i udio „loših kredita“, čime su banke povećale naplativost svojih kreditnih plasmana. Statistika pokazuje da se udio loših kredita

³⁴ Splitska banka d.d. – trenutna ponuda stambenih kredita sa kamatnim stopama 2,89%, za kredite u eurima fiksna prvih 5 godina (eks od 3,85%*), 4,49%, za kredite u kunama fiksna prvih 5 godina (eks od 4,95%*) dostupno na: <https://www.splitskabanka.hr/gradani/krediti/stambeni-krediti/nova-ponuda-stambenih-kredita>

³⁵ Prezentacija HPB d.d.

između 30. rujna 2015. i 31. ožujka 2016. smanjio za 10% odnosno za 630 milijuna eura. To svodi učinak konverzije na konačnih nula eura troškova za banke, jer uz naplatu prosječne kamatne stope 5% za 10 godina banke će uprihoditi 173 milijuna eura dobiti od kamata iz tih bivših loših kredita.

12) Smanjenjem broja „loših kredita“ poslovnim bankama posljedično se smanjuju rezervacije kod središnje banke (HNB-a). U istom razdoblju, od 30. rujna 2015. do 30. lipnja 2016. rezervacije banaka smanjile su se za 515 milijuna kuna u sektoru „stanovništvo“. Oslobođanjem rezervacija banaka (to su čisti gubitci vezani uz neplaćene mjesečne obveze dužnika), oslobođena su novčana sredstva banaka čime im rastu prihodi pošto taj novac sada mogu i plasirati dalje kroz kredite ili druge financijske aranžmane.³⁶

Također se, radi financijskog aspekta, sudu predočavaju sljedeći podaci o zaradi Oспоравatelja zakona u periodu 2007.-2014. Oспоравatelji zakona su zarađivali: 2014 - 2 milijarde kn, 2013 - 756 milijuna kn, 2012 - 2,8 milijardi kn, 2011 - 4 milijarde kn, 2010 - 4 milijarde kn, 2009 - 3,7 milijardi kn, 2008 - 5 milijardi kn, 2007 - 4,2 milijarde kn.³⁷

ZAKLJUČNO

Očitovanje smo slobodni završiti apelirajući stoga na Vaše ovlasti, koje Vam neizostavno pripadaju iz Vaše obnašajuće uloge kao i vjerujući u djelovanje institucija vlasti kao instrumenta obavljanja javne službe, odnosno aktiviteta kojim se stvaraju i osiguravaju nužni uvjeti za zadovoljenje temeljnih potreba i prava pojedinaca te razvoj i prosperitet društvene zajednice kao cjeline. Podnositelj je uvjeren, a vjeruje kako je to i prezentirao u ovom očitovanju, proizvod „CHF kredit“, pravni, ekonomski i civilizacijski apsurd kojem nema mjesta u uređenom društvu koje se temelji na načelima pravne države i vladavine prava i koje, kao što je rečeno, mora biti brana samovolji centara moći koji s čovjekom postupaju, ne kao s osobom koja ima dostojanstvo kao svoju svrhu, već kao s zamjenjivom veličinom, tek sredstvom za postizanje cilja.

Predlažemo stoga da Ustavni sud RH, a uzevši u obzir i izloženu argumentaciju u ovom očitovanju, ne prihvati prijedloge Oспоравatelja zakona za ukidanjem Zakona o izmjeni i

³⁶ <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/kreditne-institucije/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija>, u prilogu tablica SP3

³⁷ Kao što je već u očitovanju izneseno treba znati i to da su banke dosad samo na temelju nezakonitih povećanja kamata ostvarile ekstra neosnovanu dobit od cca. 3 milijarde kuna u glavnici, a ako se tome doda zatezna kamata, pod pretpostavkom da svi dužnici tuže svoje vjerovnike – banke bi na temelju sudskih presuda u građanskim procesima morale vratiti najmanje 5 milijardi kuna dužnicima u kreditima s valutnom klauzulom CHF. Pretpostavljeni iznos od cca. 3 milijarde kuna temelji se na grubim izračunima na temelju razlike stvarno naplaćenih iznosa kamata i iznosa kamata po početno ugovorenoj kamati. Tome valja dodati i iznos koji nije moguće točno utvrditi jer nemamo uvid u forward ugovore s valutnim swapom, ali pretpostavlja se da se radi o cca. 8 milijardi kuna koje su prenesene u banke matice derivatnim poslovima putem forward ugovora, a to je iznos za koji su ukupno u zadnjih nekoliko godina uvećane glavnice uslijed rasta tečaja CHF-a.

dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (ZID ZPK 2015) i Zakona o izmjeni i dopunama Zakona o kreditnim institucijama (ZID ZKI 2015.)

Udruga Franak